

בעניין:

1. עמותת עיר עמים (ע"ר 580361202)
2. ד"ר גדי גבריהו (ת.ז 054051180), יו"ר פורום "תג מאיר"  
באמצעות עו"ד איתי מק  
מרחי יפו 97, מרכז כלל, משרד 745, ירושלים  
טל': 02-5877766 פקס: 02-5877744

**העותרים**

- נגד -

1. ניצב משה (צ'יקו) אדרי, מפקד מחוז ירושלים  
במשטרת ישראל
2. משטרת ישראל  
ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים  
מרחי סלאח א-דין 29, ירושלים  
טל': 02-6466591/0 פקס: 02-6467011
3. עמותת עם כלביא (ע.ר 580111441)  
מרחי נג'ארה 47, ירושלים 9547153  
טל': 02-6520165/050-7969477

**המשיבים**

4. עיריית ירושלים  
כיכר ספרא 1, ירושלים  
טל': 02-6297998 פקס: 02-6296014

**משיבה פורמלית**

**עתירה דחופה לצו על תנאי ולצו ביניים**

מוגשת בזה עתירה לכב' ביהמ"ש בה הוא מתבקש להוציא מלפניו צו על תנאי המכוון אל המשיבים ומורה להם ו/או למי מהם להתייצב וליתן טעם:  
מדוע המשיבים מס' 1 ו-2 לא ימנעו את מעבר מצעד "ריקוד הדגלים" ברובע המוסלמי בעיר העתיקה בירושלים, ביום 17.5.2015.

**בקשה דחופה לצו ביניים ולקיום דיון דחוף בעתירה**

ביהמ"ש הנכבד מתבקש להוציא מלפניו צו ביניים המורה למשיבים מס' 1 ו-2 כדלקמן:  
להימנע מלאשר את בקשת המשיבה מס' 3 למעבר מצעד "ריקוד הדגלים" ברובע המוסלמי בעיר העתיקה בירושלים, ביום 17.5.2015, עד להכרעה סופית בעתירה זו.

**ואלה נימוקי הבקשה לצו ביניים**

1. כפי שיפורט בהרחבה בהמשך, העותרים מבקשים בעתירה זו לא למנוע את קיום מצעד "ריקוד הדגלים" (להלן: "המצעד"), אלא אך להגביל את תוואי המצעד כך שלא יעבור השנה ברובע המוסלמי, זאת כחלק מהפקת לקחים מן האירועים החמורים שהתרחשו בשנים הקודמות ולאור אירועי ההסלמה בחודשים האחרונים בירושלים.

2. למרבה הצער, מהתיעוד הרב שברשות העותרים עולה אוזלת היד של המשיבה מס' 2 באכיפת החוק במצעד. מתיעוד מצולם רב שנאסף על ידי העותרים ואחרים, החל משנת 2010, עולה כי חלק מהמפגינים מנצלים את המצעד ואת חסות האבטחה של המשיבה מס' 2, כדי להשתלח בתושבים והסוחרים הפלסטיניים ולהלך עליהם אימים, לעבור עבירות הסתה, ואף לפעול באלימות פיזית כלפי התושבים ורכושם. חשוב להדגיש כי אין מדובר בקומץ או באנשים בודדים, אלא לכל הפחות במאות רבות מהמפגינים בכל שנה, אם לא אלפים.
3. הפגיעה הדרושה בזכויות התושבים והסוחרים ברובע המוסלמי, כדי לקיים את המצעד בו, חורגת באופן חריף מן המותר לפי פסיקת בימ"ש נכבד זה. אין למארגני המצעד ולמשיבה מס' 2 כל בסיס חוקי לדרוש מהתושבים ומהסוחרים להתבצר בבתיהם עד שתחלוף הסערה, ולהסכים "מרצון" כל שנה מחדש לספוג את האלימות הפיזית והמילולית מצד המפגינים.
4. פניית העותרים למשיבים מס' 1-2 נדחתה ביום 16.4.2015 (התשובה נמסרה ביום 21.4.2015), והם הודיעו באופן חד משמעי כי בכוונתם לאשר השנה את מעבר המצעד דרך הרובע המוסלמי.
5. מבדיקה שעשו העותרים מול נציג המשיבה מס' 2 עולה, כי המשיבה מס' 3 הגישה לאחרונה את בקשת הרישיון לקיום המצעד גם ברובע המוסלמי. ככל הידוע, הבקשה טרם אושרה, ולכן, מתבקש כב' ביהמ"ש להוציא צו ביניים כמבוקש.
6. לא צפוי למשיבים כל נזק ממשי אם יינתן צו ביניים כמבוקש. נהפוך הוא, הצו יכול למנוע מהמשיבים להוציא הוצאות מיותרות. בהקשר זה, יצוין כי בשנים קודמות תוואי המצעד הסופי גם הוכרע בסמוך ליום ירושלים, עקב מחלוקות בין המשיבים על מסלולו (המשיבה מס' 3 עתרה להרחיבו).
7. לנוכח המועד הקרוב של המצעד, ביום 17.5.2015, כב' ביהמ"ש מתבקש לקבוע דיון דחוף בעתירה.

## פתח דבר

1. חופש ההפגנה הינו מעמודי התווך של ההכרה בערך האדם, בכבודו, בחופש הניתן לו לפיתוח אישיותו וברצון לקיים צורת משטר דמוקרטית. חופש ההפגנה אינו רק החופש של ילדים וזרי פרחים בידיהם לצעוד ברחובה של עיר, אלא גם חופש הצעידה של אנשים, אשר דעותיהם אינן מקובלות, ועצם צעידתם מרגיזה ומעוררת כעס (ראה בג"צ 153/83 אלן לוי נ' מפקד המחוז הדרומי של משטרת ישראל (פורסם בנבו)(13.5.84))
2. העותרים הפועלים לקידום זכויות אדם ואזרח, מאמינים בחשיבות העליונה של חופש ההפגנה ומתנגדים להטלת מגבלות עליו, למעט במקרים הנדירים שבנדירים. לכן, עתירה זו מוגשת בלית ברירה, לאחר התלבטות קשה, ונכתבה בלב כבד.
3. מצעד "ריקוד הדגלים" הפך עם השנים, לאירוע שאדם בר דעת ומדינה דמוקרטית לא יכולים לסבול. המצעד אינו חגיגה לחופש הביטוי, אלא חגיגה להסתה, לגזענות, לאלימות, ולרמיסה מוחלטת של זכויות התושבים ובעלי עסקים פלסטיניים במסלול בו הוא עובר. בכל שנה שהמצעד מתקיים נפגע מרקם החיים המורכב ממילא של העיר ירושלים, ומעמיקים הפצעים בין הקהילות השונות החיות בעיר, מבלי שיספיקו להגליד.

4. על אף המראות הקשים שהינם מנת חלקו של מצעד "ריקוד הדגלים" כולו בירושלים ובפרט בעיר העתיקה, לנוכח אמונתם של העותרים בחשיבות העליונה של חופש ההפגנה, הם אינם מבקשים בעתירה זו למנוע את עצם קיום המצעד. העותרים מבקשים אך להגביל את תוואי המצעד כך שלא יעבור השנה ברובע המוסלמי, זאת כחלק מהפקת לקחים מן האירועים החמורים שהתרחשו בשנים הקודמות ולאור חודשי ההסלמה האחרונים בעיר.
5. מדובר בעתירה יוצאת דופן, שבה כב' ביהמ"ש מתבקש להורות למשיבים מס' 2-1 להגביל את חירות ההפגנה לא בשל החשש מקהל עוין, אלא בשל ההתנהגות האלימה החוזרת מצד המפגינים עצמם.
6. במהלך השנים האחרונות, העותרת מס' 1 ונציגיה חזרו ופנו לגורמים הרלוונטיים ברשויות החוק, בדרישה שתוגבר אכיפת החוק במצעד ויעשו כל המאמצים על מנת למנוע עבירות ולמיצוי הדין עם העבריינים. למרבה הצער, מהתיעוד הרב שברשות העותרים עולה אוזלת היד של המשיב מס' 2 באכיפת החוק במצעד. מתיעוד מצולם רב שנאסף על ידי העותרים ואחרים, החל משנת 2010, עולה כי חלק מהמפגינים מנצלים את המצעד ואת חסות האבטחה של המשיבה מס' 2, כדי להשתלח בתושבים והסוחרים הפלסטיניים ולהלך עליהם אימים, לעבור עבירות הסתה, ואף לפעול באלימות פיזית כלפי התושבים ורכושם. חשוב להדגיש כי אין מדובר בקומץ או באנשים בודדים, אלא לכל הפחות במאות רבות מהמפגינים בכל שנה, אם לא אלפים.
7. כפי שיפורט בהמשך, בשל חוסר היכולת של המשיבה מס' 2 לאכוף את החוק על המפגינים, המשיבה מס' 2 פועלת בשיטה הפסולה במדינה דמוקרטית להתמודדות עם אלימות ואיום המפגינים, אשר ככל הידוע אין כדוגמתה בשום הפגנה, מצעד או אירוע במקום אחר במדינת ישראל – "ניקוי" (זו המילה שמפקדי המשטרה תועדו משתמשים בה) סמטאות הרובע מן התושבים והסוחרים הפלסטיניים לקראת הגעת המפגינים היהודים, והפיכתן "לסטריליות" מפלסטיניים.
8. המציאות בשנים האחרונות הוכיחה כי כדי לקיים את מצעד "ריקוד הדגלים" ברובע המוסלמי, לא מבוצעים איזונים כלשהם בין חירות הביטוי וההפגנה של המפגינים לבין זכויות התושבים, אלא מבוצעת רמיסה מוחלטת של זכויות התושבים והסוחרים הפלסטיניים. אין מדובר בהגבלת חופש התנועה בלבד, אלא קיום המצעד ברובע המוסלמי דורש מהתושבים להתבצר בבתיהם ולסגור את חנויותיהם כדי להגן על נפשותיהם.
9. ברור כי הפגיעה הדרושה בזכויות התושבים והסוחרים ברובע המוסלמי, כדי לקיים את המצעד בו, חורגת באופן חריף מן המותר לפי פסיקת בימ"ש נכבד זה. אין למשיבים מס' 2-1 כל בסיס חוקי לדרוש מהתושבים ומהסוחרים להתבצר בבתיהם עד שתחלוף הסערה, ולהסכים "מרצון" כל שנה מחדש לספוג את האלימות הפיזית והמילולית מצד המפגינים.
10. לא למותר לציין, כיצד נראים הצילומים של רחובות הפתוחים לתנועת יהודים בלבד, בעוד הפלסטיניים עומדים מאחורי המחסומים, ומפגינים יהודים אשר קוראים "מוות לערבים" ו"מוחמד מת" זוכים לליווי בידי כוחות משטרה חמושים. מן הסתם, המצעד לא נראה כחגיגה לדמוקרטיה ולחופש הביטוי, אלא כהפגנת כוח של אדונים.

11. הפגיעה הדרושה בזכויות התושבים והסוחרים ברובע המוסלמי, במיוחד לא מוצדקת מאחר שקיימים מסלולים נוספים אפשריים להגעת המפגינים לכותל המערבי. זו אף הייתה עמדת המשיבה מס' 2 בעבר.
12. המשיבים מס' 1-2 הודיעו על דחיית בקשת העותרים למנוע השנה את מעבר המצעד ברובע המוסלמי. זאת על אף שבעבר המשיבה מס' 2 התנגדה למעבר מצעדים דומים שם, ואף עמדתה התקבלה בבימ"ש נכבד זה. העותרים אינם יודעים את כל נסיבות והשתלשלות החזרה של המשיבה מס' 2 מהתנגדותה. ככל הנראה, מדובר בשינוי עמדה שנבע מלחצים פוליטיים, ובפרט מהפקת לקחים מכישלון ניסיון המשיבה מס' 2 בשנת 2012 למנוע את מעבר המצעד ברובע המוסלמי – לאחר שהמארגנים פרסמו כי המשיבה מס' 2 מעודדת את חלוקת ירושלים ומחנכת את בני הנוער "שמקום היהודים במערב העיר ולא במזרח", המשיבה מס' 2 חזרה בה והודיעה כי הצעדה תוכל לעבור גם ברובע המוסלמי.
13. כבכול שנה לקראת מועד המצעד, אף הפעם המארגנים, מספר רבנים, אנשי חינוך ואישי ציבור קראו לצועדים להימנע מאלימות והסתה. מעבר לכך שהם אינם מייצגים ואין להם השפעה על כל המשתתפים במצעד, קולם נבלע בשתיקה הרועמת (המפורשת כהסכמה) מצד רבנים ואישי ציבור בולטים אחרים, ולמרבה הצער, בתמיכה הפומבית באלימות ובהסתה מצד מספר גדול מדי של רבנים ואישי ציבור במגזר הדתי; המציאות הוכיחה, כי לא די בטיפול שטחי ומזורז ב"עשבים שוטים", תיקון כזה דורש חריש עמוק וטיפול שורש ממושך ברבדים שונים (מנהיגותיים, משפטיים, חינוכיים ועוד).
14. מכל מקום, העותרים סבורים כי אין מקום להיענות לדרישת המשיבים מס' 1-3 ולבצע גם השנה "ניסוי" בתושבי הרובע המוסלמי, בבעלי החנויות, רכושם וזכויותיהם – כדי לבחון אם השתפרה דרך הארץ, הכבוד לחוק ו"לאחר" בקרב המפגינים; דווקא השנה, לנוכח עליית המדרגה בפשיעה הלאומנית היהודית ושטף האלימות כלפי האוכלוסייה הפלסטינית בירושלים, מאז הקיץ האחרון, אין מקום להעמיד את תושבי הרובע המוסלמי בסיכון מצד גורמים קיצוניים שעלולים לנצל לרעה את המצעד.
15. כפי שיפורט להלן, טענות העותרים לא נטענות בעלמא, אלא דרישתם לא לאפשר את מעבר המצעד ברובע המוסלמי מגובה בתיעוד מצולם נרחב שנאסף במהלך השנים האחרונות ובתצהירים שנגבו מתושבים, בעלי חנויות ופעילי זכויות אדם, המצורפים לעתירה. מצ"ב תצהירים התומכים בעתירה (מאחר שהתצהירים נגבו בכתב יד בשטח, מצ"ב לנוחות כב' ביהמ"ש גם העתקים מודפסים) ומסומנים 1/1 על מנת לא להעמיס על כב' ביהמ"ש, מצ"ב דיסק עם סרטונים להדגמה מהמצעד בשנים האחרונות, וכן, מ"סיבוב השערים" שנתקיים ביום 19.4.2015 (ככל שכב' ביהמ"ש יבקש, יוגשו סרטונים נוספים המצויים ברשות העותרים) ומסומן 2/1
16. יובהר כי התצהירים משקפים את עמדתם של רבים אחרים ברובע המוסלמי, אשר מעודכנים במהלך המשפטי אך נמנעו מטעמים שונים להעיד על כך בתצהיר (למשל, מתוך ייאוש וחוסר אמונה באפשרות המהלך להצליח, או מחשש להתנכלות מצד רשויות החוק או פעילי הימין הקיצוני); התושבים ובעלי החנויות שכן הסכימו באומץ רב להיחשף, פרסו בתצהיריהם את חוויותיהם הקשות מהמצעד, את רמיסת זכויותיהם הבסיסיות ביותר כתושבי המדינה וכבני אדם, ואת אוזלת היד של המשיבים מס' 1-2 באכיפת החוק על המפגינים האלימים.

17. יודגש כי העותרים לקחו על עצמם מתוך תחושת שליחות ציבורית, להשקיע את משאביהם וזמנם בניהול מאבק משפטי וציבורי נגד מעבר המצעד ברובע המוסלמי, כדי להגן על זכויות וחירויות האדם הבסיסיות ביותר של תושבי הרובע המוסלמי בעיר העתיקה. אך מעבר לכך, מאבק זה נועד גם כדי להגן על צלם האדם של הרוב היהודי במדינת ישראל ועל צלם הדמוקרטיה הישראלית. העותרים בעתירה זו אינם מייצגים רק את עצמם, אלא משמיעים את קולם של רבים מתושבי ומסוחר הרובע המוסלמי, ומייצגים קואליציה רחבה של אזרחיות ואזרחים בירושלים ובכל רחבי ישראל, אשר חשים שאט נפש לאור המראות והקולות במעבר המצעד ברובע המוסלמי.

## **ואלה נימוקי העתירה:**

### **א. הצדדים**

18. העותרת מס' 1, "עיר עמים", היא עמותה ישראלית בלתי-מפלגתית העוסקת במורכבות החיים בירושלים ובמגמה שירושלים תהיה עיר תקינה ושוויונית. "עיר עמים" מעמידה בראש מעייניה את ירושלים כעיר הוגנת בה חולקים שני העמים, הישראלי והפלסטיני, עיר הדואגת לרווחתם ולכבודם של כל תושביה על קודשיהם ונכסיהם ההיסטוריים והתרבותיים. כאמור, במהלך השנים האחרונות, העותרת מס' 1 ונציגיה חזרו ופנו לגורמים הרלוונטיים ברשויות החוק, בדרישה שתוגבר אכיפת החוק במצעד ויעשו כל המאמצים על מנת למנוע עבירות ולמיצוי הדין עם העבריינים. למרבה הצער, מהתיעוד הרב שברשות העותרים עולה אוזלת היד של משטרת ישראל באכיפת החוק במצעד והצורך למנוע את מעבר המצעד ברובע המוסלמי.

19. העותר מס' 2, ד"ר גדי גבריהו, משמש כיו"ר "פורום תג מאיר" מאז הקמתו. הפורום הוקם בדצמבר 2011 בכדי לתת מענה ציבורי, משפטי ומוסרי לגל של פשעי שנאה, גזענות ותגיי מחיר ובעיקר אלו שבוצעו בשמה של יהדות ו/או בכסותה. הפורום מונה למעלה מ-40 ארגונים מכל קצוות הקשת של החברה הישראלית: חילונים, אורתודוקסים, רפורמים וקונסרבטיבים, קיבוצים, עירוניים ומתנחלים. ד"ר גבריהו הינו פעיל חברתי יליד ירושלים, נשוי ואב לחמישה ילדים, בעל תואר דוקטור לפיזיולוגיה והתנהגות בעלי חיים מטעם האוני' העברית (פקולטה לחקלאות), היה שותף להקמת וביסוס מוסדות חינוך בציונות הדתית הפועלים ברוח הסובלנות והפתיחות: בית הספר פלך ע"ש רות קורמן בקרית עקרון, ישיבת אמית-עמיחי ברחובות, בית הספר פלך בזכרון יעקב, בית הספר קמה בירוחם, שבט הצופים הדתיים ברחובות ובית הכנסת ע"ש יצחק רבין ברחובות. היותו עותר כאן נעשית כנציג הפורום ועל דעת הארגונים החברים בו כולם.

20. המשיב מס' 1, מפקד מחוז ירושלים, הינו הגורם הממונה על אכיפת החוק ושמירת הסדר הציבורי במחוז, ולו נתונה הסמכות לשלול, לאשר או לאשר בתנאים את קיום המצעד ומסלולו.

21. המשיבה מס' 2, הממונה על המשיב מס' 1, הינה הגורם האחראי על אכיפת החוק וקביעת המדיניות לגבי ההגנה על חופש ההפגנה והטלת המגבלות עליו. מפכ"ל המשיבה מס' 2, קבע את פקודת מטא"ר מס' 12.01.06 בדבר "רישוי אספות ותהלוכות".
22. המשיבה מס' 3, עמותת "עם כלביא", הינה מארגנת ויוזמת המצעד, אשר הגישה בקשה לקיימו ביום 17.5.2015 גם ברובע המוסלמי בעיר העתיקה. לפי תעודת רישום העמותה, מטרתה: **"לפעול במישור הציבורי, הפוליטי, התרבותי והחברתי להגשמת רעיון תחיית עם ישראל בארצו - על-פי תורת ישראל, בדרך הציונות הדתית-לאומית"**.
23. המשיבה מס' 4, עיריית ירושלים, הינה הרשות המוניציפאלית אשר בשטחה מבקשת המשיבה מס' 3 לקיים את המצעד. על פי מכתבה לעותרים מיום 16.4.2015: **"התיאום שנעשה עם העירייה בהקשר למצעד הינו בעיקר בנושאי הצבת במות, תחבורה ופעולת הרכבת הקלה, ואינו נוגע לשאלת המעבר ברובע המוסלמי"**. על פי פרסומים שונים, המשיבה מס' 4 תומכת במצעד (גם אם היא לא הגורם שמאשר את התוואי) ואף משווקת ומשתתפת במימון מסוים שלו. כך, לפי פסה"ד בבג"צ 3905/11 **עם כלביא נ' ניסו שחם ניצב** (פורסם בנבו, 25.5.11), המשיבה מס' 4 אישרה תקציב בסך 100,000 ₪ עבור המשיבה מס' 3, לצורך קיום המצעד באותה השנה. בנסיבות אלה, המשיבה מס' 4 מצורפת כמשיבה פורמלית בלבד, והעותרים לא יעמדו על הגשת תגובה מטעמה ככל שתבחר שלא להגיב לעתירה.

## **ב. מצעד "ריקוד הדגלים" ושינוי עמדת המשטרה לגבינו**

### **רקע כללי על המצעד**

24. מצעד "ריקוד הדגלים" אינו אירוע של שירה וריקודים בלבד וגם אינו ריקוד המעוגן במסורת ובדת היהודית. מדובר במחאה פוליטית שנועדה לציין את חידוש הריבונות היהודית על מזרח ירושלים בעקבות מלחמת ששת הימים, אשר יוזמיה במקור היו אנשים שפעלו במסגרת "גוש אמונים". בשנים האחרונות, המשיבה מס' 3 הינה היוזמת והמארגנת של המצעד.
25. בשנים האחרונות המצעד מגיע לשער שכם והרובע המוסלמי בסביבות השעה 17:00, כאשר משעות הבוקר נעים מפגינים בקבוצות או בבודדים ברובע. המצעד מסתיים בדרך"כ בסביבות חצות, כאשר המחסומים מוסרים (לפי העדויות) לפנות בוקר.
26. מסלול המצעד לכאורה מפוצל על פי המינים: הבנות צועדות דרך רח' קינג ג'ורג', אגרון, יצחק קריב, שער יפו, גן הבונים, שער ציון, מעלה השלום, שער האשפות ומשם לכותל; בעוד, הבנים צועדים דרך כיכר צה"ל, הצנחנים, סולטן סולימאן, שער שכם, הגיא, לכיוון הכותל. משפחות אמורות לצעוד דרך שער יפו. כפי שיפורט בהמשך, בפועל ההפרדה בין המינים לא מוחלטת. מצ"ב תצ"א על גביו סומן מסלול המצעד בשנים קודמות ברובע המוסלמי ומסומן 3/3.
27. בבג"צ 4846/08 **עמותת עם כלביא נ' אהרון פרנקו - מפקד מחוז ירושלים** (פורסם בנבו, 1.6.08)(פסקה ח'), הכריע כב' השי' א. רובינשטיין בניגוד לעמדת המדינה כי מדובר במצעד פוליטי:

(1) אציע לחברי לקבל את העתירה חלקית. ראשית, דומה שאין בינינו מחלוקת שהמדובר באירוע בעל אופי ציבורי-פוליטי, גם אם מעורבים בו רכיבים אחרים. גם בבקשת הרשיון מיום 20.6.08 נאמר כי מטרת האירוע היא "ביטוי איחוד ירושלים תחת דגל ישראל לנוכח חולשת הממשלה בנושא ירושלים" (שם דובר, אגב, על 20,000 איש ולא על 30,000 כפי שעלה מאוחר יותר). בבקשה מתוקנת מיום כ' אייר תשס"ח נאמר כי מטרת האירוע "לבטא את איחוד ירושלים תחת דגל ישראל נוכח חולשת הממשלה וההידרדרות במעמדה של ירושלים השלמה כבירת ישראל, וחיזוק הישוב היהודי בין החומות", ולהלן בנימוקים המיוחדים (שבבקשה המקורית היו "יום ירושלים") נאמר, כי דובר על "החלטת ראש הממשלה לשאת ולתת על חלוקת ירושלים, נוכח לחצים חיצוניים ופנימיים לחלוקת ירושלים ... עמדה נחושה של חיזוק איחוד העיר תחת דגל ישראל, ולחזק את הנוכחות היהודית בירושלים שבין החומות".

(2) נוכח אלה, המדובר באירוע שביסודו הוא בעל אופי ציבורי-פוליטי, גם אם נכללים בו סממני שירה וריקוד.

28. להערכת העותרים, במצעד משתתפים מדי שנה לכל הפחות כמה עשרות אלפי מפגינים. על פי דו"ח מילולי לשנת 2013, מתיק המשיבה מס' 3 אצל רשם העמותות, בשנה זו היא ארגנה "ריקוד הדגלים ביום ירושלים בהשתתפות למעלה מ-500,000 איש" (זאת על אף שבבקשת הרישיון למצעד שהגישה המשיבה מס' 4 דאז צוין מספר משתתפים משוער של 20,000 איש). בדיון שנתקיים בוועדת הפנים והגנת הסביבה בכנסת, ביום 12.5.2014, טען מר יונדב הורביץ, נציג המשיבה מס' 3, כי "כל שנה מספר המשתתפים משתנה, זה נע בין 60,000-100,000 צועדים, שבאים מכל רחבי הארץ ומאחדים את כל חלקי ירושלים תחת דגל ישראל". באותו הדיון, קצין אג"מ מחוז ירושלים, במשרד לביטחון פנים, מר קובי דוידיאן, טען כי בשנת 2013 כ-50,000 איש נכנסו דרך שער שכם ("בשנה שעברה הכנסנו כמעט את כל האנשים דרך שער שכם"); מכל מקום, מדובר במספר משמעותי של מפגינים הנכנסים מדי שנה במרוכז לרובע המוסלמי בעיר העתיקה, אשר על פי נתוני הלמ"ס לשנת 2012 מתגוררים בו כ-29 אלף תושבים.

מצ"ב פרוטוקול הדיון בוועדת הפנים והגנת הסביבה בכנסת, ביום 12.5.2014, ומסומן 4/נ

#### שינוי עמדת המשטרה לגבי מעבר המצעד ביום ירושלים ברובע המוסלמי

29. בעבר, המשיבה מס' 2 התנגדה למעבר מצעדים דומים ברובע המוסלמי בעיר העתיקה ובשכונות המוסלמיות של ירושלים, בין היתר, לאור תנאי השטח המיוחדים המאופיינים בסמטאות וברחובות הצרים, ואף עמדתה אושרה בבימ"ש נכבד זה.

30. בבג"צ 411/89 תנועת נאמני הר הבית וארץ ישראל נ' מפקד משטרת מרחב ירושלים, פ"ד מג(2) 17, נדונה ככל הידוע בפעם הראשונה עתירה נגד סירוב לתת רישיון לעריכת תהלוכה ביום ירושלים, שתחילתה מחוץ לחומות העיר העתיקה וסיומה בין החומות. מפקד מחוז

ירושלים דאז, דחה את הבקשה לקיים את התהלוכה ברובע המוסלמי בנימוק כדלהלן (פסקה 3 לפסה"ד):

**כל תהלוכה בתוך החומות, דהיינו בסמטאות צרות הומות אדם בלב הרובע המוסלמי, בעצם ימים אלה, טומנת בחובה חשש ממשי, בדרגה של ודאות קרובה, להפרת השלום והסדר הציבורי. על אחת כמה וכמה כאשר תהלוכה זו מלווה בדגלים, כרזות ותקיעה בשופרות. לאור תנאי השטח המיוחדים בסמטאות העיר העתיקה, ובמיוחד בשל המבנה הטופוגרפי של רחובותיה מעריך המשיב, כי לא יהא באפשרות המשטרה להיערך כנדרש לאבטחתה של התהלוכה ולשמור על הבטחון והסדר הציבורי, באופן המינימלי המתחייב לשם שמירה על שלוםם ובטחונם של העותרים ושל אחרים אשר עלולים להיקלע למקום האירוע.**

**עוד הוסיף המשיב, כי "גם במקרים אחרים בעבר כמו גם בהתייחס ליום ירושלים החל השנה, לא היה בידי המשיב לאשר קיום תהלוכה בתוך חומות העיר העתיקה.**

(הדגשה א.מ.)

אמנם לטענת הצדדים בהליך שם האיום היה בעיקרו מצד קהל עוין, אך כב' ביהמ"ש אישר את עמדת מפקד מחוז י-ם לגבי אי מעבר המצעד ברובע המוסלמי על רקע "תנאי השטח המיוחדים בסמטאות העיר העתיקה, ובמיוחד ... המבנה הטופוגרפי של רחובותיה" (פסקה 9 לפסה"ד).

31. יצוין כי בבג"צ 7101/93 נוביק נ' מפקד מחוז ירושלים - משטרת ישראל ואח' (פורסם בנבו, 28.12.93), מנכ"ל המשיבה מס' 3, עתר לקיים תהלוכה בשכונות מזרח ירושלים, שתסתיים באסיפה מול הבניין הידוע כ"אורינט האוס" כדי למחות "נגד הממשלה המאפשרת פעילות מפקדות הטרור בירושלים, במחאה ודרישה לא לפגוע בשלמות שלטון ישראל בירושלים". את קיום האסיפה מול בניין ה"אורינט האוס", נימקו מבקשי הרישיון בכך שהוא "משמש את מפקדת הטרור של אש"ף בהעלמת עיני ממשלת ישראל". כב' ביהמ"ש שם, אישר את החלטת מפקד מחוז ירושלים דאז לא להתיר את ההפגנה "במתחם של מבנים, בלב אזור המאוכלס ערבים וברחובות צרים יחסית".

32. העותרים אינם יודעים את כל נסיבות והשתלשלות החזרה של המשיבה מס' 2 מהתנגדותה. ככל הנראה, מדובר בשינוי עמדה שנבע כתוצאה מלחצים פוליטיים. לויתור המשטרה על התנגדותה היו מספר שלבים – בתחילה המשיבה מס' 2 אישרה את מעבר המצעד דרך שער שכם של מאות בודדות מהמפגינים, והתנגדה למעבר דרך שער הפרחים והאריות. בהמשך, לנוכח אירועי האלימות, המשיבה מס' 2 ניסתה בשנים 2010-2012 למנוע מעבר של המצעד ברובע המוסלמי, ובכלל זה שער שכם, אך בסופו של דבר נכנעה ללחצים ככל הנראה, והחל משנת 2013 אפשרה מעבר של כל המפגינים שרצו בכך.

33. בהקשר זה, בדיון שנתקיים בוועדת הפנים והגנת הסביבה בכנסת, ביום 12.5.2014, טען מר יונדב הורביץ, נציג המשיבה מס' 3, כי "לפני כ-10 שנים המשטרה נתנה הגבלות על הכניסה. בהתחלה רצו להגביל את הכניסה משער שכם וזה נמנע. אבל כמו שציינת, הכניסה משער פרחים, שהוא השער הבא מרחוב סולטן סולימאן, אחרי שער שכם נמנעת מסיבה של



פגיעה בשגרת חיי התושבים שגרים שם. לגבי שער האריות, המשטרה מסבירה ששער האריות הוא ציר מילוט" (עמ' 2 לפרוטוקול הדיון שצורף וסומן נ/4).

34. טענת המשיבים מס' 1-2 בסעיפים 8-9 להחלטת מיום 16.4.2015 הדוחה את פניית העותרים, כי מעבר המצעד בשער שכס "עמד במבחן בג"צ" בשנת 2008, אינה נכונה. ביהמ"ש נכבד זה רק דן ודחה את עתירת המשיבה מס' 3 להרחיב את המסלול גם לשער האריות ולשער הפרחים. כב' ביהמ"ש לא נדרש בהליך שם לבחון לגופו את מעבר המצעד ברח' הגיא ושער שכס (שכן, לא הייתה על כך מחלוקת בין הצדדים בהליך), ולא הוצגו בפניו טענות וראיות כלשהן נגד מעבר המצעד במקום (בג"צ 4846/08 עמותת עם כלביא נ' אהרון פרנקו - מפקד מחוז ירושלים (פורסם בנבו, 1.6.08), פסקאות ה-ו לפסה"ד):

....נטען באשר למסלול המתבקש, כי מעבר דרך שער הפרחים (שנכלל

בבקשה המקורית) כרוך במעבר ברובע המוסלמי על כל המשתמע לגבי

תנועת התושבים שם, ציר שער האריות מוצע כציר פינוי, ואף לעניין

הכותל המערבי דרישת ההפרדה המלאה (להבדיל מחלקית) בין נשים

וגברים תוך מניעת מעבר יש בה קושי בטיחותי.

ו. בדיון בפנינו הודיע בא כוח העותרת, כי אינה עומדת על העתירה

בנושא שער הפרחים. נציין כבר כאן, כי לאחר שבחנו את נושא המסלול

באנו לכלל מסקנה שאין מקום להתערב בשיקולי המשיבים בענין זה,

ולגביו נדחית העתירה.

(הדגשה א.מ.)

35. התייחסות המשיבים מס' 1-2 למשמעות מעבר המצעד ברובע המוסלמי על "תנועת התושבים שם" מדברת בעד עצמה, ומעלה תמיהה על ההיגיון של המשיבים בהבחנתם בין המעבר דרך שער הפרחים לבין המעבר ברח' הגיא ושער שכס, הרחוב והכניסה הראשיים ברובע המוסלמי.

36. בשנת 2010 המשיבה מס' 2 הודיעה למארגני המצעד שהמפגינים לא יוכלו לעבור דרך שער האריות ושער שכס, תוך הבהרה שלא התקבלה כל הנחיה מהדרג המדיני לגבי מסלול הצעדה, וכי החלטה זו התקבלה בעקבות ההתקפות שבוצעו בצעדה בשנה הקודמת במזרח ירושלים. ההחלטה הזו גרמה לכעס גדול ותגובות נזעמות בקרב ח"כים מהימין. "לא ייתכן שיגידו לנו איפה לרקוד אחרי שאמרו לנו איפה לבנות", תקף ח"כ אורי אריאל. חברו, ח"כ לשעבר מיכאל בן-ארי, איים לפנות לבג"ץ וטען כי הליכוד "מחלק את ירושלים". (<http://www.mako.co.il/news-israel/education/Article-7fe24d085704821004.htm>).

מצ"ב כתבתה עיתונאית חדשות ערוץ 2 סיון רהב-מאיר, באתר מאקו, מיום 27.4.2010 ומסומנת נ/5 "א"

37. בשנת 2011, ככל הידוע, המשיבה מס' 2 ניסתה שוב להגביל את מעבר המצעד ברובע המוסלמי. בבג"צ 3905/11 עם כלביא נ' ניסו שחם ניצב (פורסם בנבו, 25.5.11), אושרה הסכמת הצדדים לפיה "כניסת חלק מהצועדים לעיר העתיקה תהיה דרך שער שכס, באופן מדורג, על פי הנחיות המשטרה בשים לב לשיקולי בטיחות וכלל השיקולים הרלוונטיים. יתר הצועדים יקיפו את העיר העתיקה ממזרח ויכנסו דרך שער האשפות", תוך שהמשיבה מס' 3 הבהירה כי מדובר בהסדר חריג לנוכח הרצת הרכבת הקלה.

38. כפי שיפורט בהמשך, במצעד בשנת 2011 הייתה אלימות קשה ביותר מצד חלק מהמפגינים, הן בשכונת שיח ג'ראח והן ברובע המוסלמי בעיר העתיקה. לכן, בשנת 2012 המשטרה דחתה את בקשת הרישיון של המשיבה מס' 3 ודרשה כי המצעד יתקיים ברובו במערב ירושלים. המשטרה הציעה למארגנים כי הצעדה תחל במרכז העיר ותעבור דרך שער יפו אל עבר הכותל. לאחר שהמארגנים יצאו בקמפיין ציבורי לפיו המשיבה מס' 2 מעודדת את חלוקת ירושלים ומחנכת את בני הנוער "שמקום היהודים במערב העיר ולא במזרח", המשיבה מס' 2 חזרה בה והודיעה כי הצעדה תוכל לעבור גם הפעם ברובע המוסלמי (<http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1708867>).

מצ"ב כתבתו של ניר חסון, בעיתון "הארץ", מיום 16.5.2012 ומסומנת נ/5 "ב"

39. על אף האלימות הקשה מצד חלק מהמפגינים בשנת 2012, המשיבה מס' 2, ייתכן בעקבות הלחץ הפוליטי שהופעל עליה, החליטה בשנת 2013 לאפשר ללא ויכוח מעבר מלא ברובע המוסלמי. כך אמר בדיון שנתקיים בוועדת הפנים והגנת הסביבה בכנסת, ביום 12.5.2014, קצין אג"מ מחוז ירושלים, במשרד לביטחון פנים, מר קובי דודיאן: "בעבר נאמר שבשער שכם לא נכנסו, זה נכון, לא נכנסו בעבר בשער שכם, אלא אם הכנסנו מאות בודדים. בשנה שעברה הכנסנו כמעט את כל האנשים דרך שער שכם ואת זה לא ציינו. צריך לזכור שגם זה משהו שנעשה לטובה" (עמ' 4-5 לפרוטוקול הדיון שצורף וסומן נ/4). כך גם היה במצעד בשנת 2014.

40. בשנת 2011 הייתה אלימות קשה בשכונת שיח ג'ראח, כאשר המשיבה מס' 2 איבדה שליטה על המפגינים במצעד. בעקבות פניות העותרת מס' 1 למשיבה מס' 2, התברר שהתוואי שאושר למצעד לא כלל את המעבר בשכונה, אך כוחות המשיבה מס' 2 לא דאגו למנוע מהמפגינים לעבור שם (המפגינים הגיעו ממקום איסוף ההסעות שלהם שהיה באזור המטה הארצי של המשיבה מס' 2, הסמוך לשכונה). בעקבות התערבות העותרת מס' 1, המשיבה מס' 2 החליטה למנוע להבא את הגעת המפגינים לשיח ג'ראח. החלטה זו מדברת בעד עצמה – מן הסתם, התנאים הטופוגרפיים וצפיפות הסמטאות בשער שכם וברובע המוסלמי בעייתיים על אחת כמה וכמה מאשר בשכונת שיח ג'ראח (כפי שטענו המשיבים מס' 1-2 כבר בשנת 1989, בבג"צ 411/89 תנועת נאמני הר הבית הנ"ל). המשך מעבר המצעד דרך שער שכם אף לאחר שהופסק מעברו בשכונת שיח ג'ראח, מעיד כי המשיבים מס' 1-2 לא שוקלים שיקולים ענייניים באישור מעבר המצעד ברובע המוסלמי.

### ג. אלימות המפגינים במצעד חוזרת מדי שנה בשנה

41. כמתואר, מתיעוד מצולם רב שנאסף על ידי העותרים ואחרים, החל משנת 2010, עולה כי חלק מהמפגינים מנצלים את המצעד ואת חסות האבטחה של משטרת ישראל, כדי להשתלח בתושבים והסוחרים הפלסטיניים ולהלך עליהם אימים, לעבור עבירות הסתה, ואף לפעול באלימות פיזית כלפי התושבים ורכושם. חשוב להדגיש כי אין מדובר בקומץ או באנשים בודדים, אלא לכל הפחות במאות רבות מהמפגינים בכל שנה, אם לא אלפים.

42. כך תיאר תלמיד ישיבת ההסדר 'אורות שאול' את חוויותיו מהמצעד בשנת 2009, במאמר עם הכותרת "להניף את דגל השלום ולא את דגל האלימות":

"לפני כשנתיים, מבלי שהתכוונה, הפכה אישה מוסלמית לחלק בלתי נפרד מיום ירושלים שלי. אני מניח שגם היא הייתה מעדיפה לא לזכות בכבוד המפוקפק הזה, אך פרצופה המבוהל ועיניה המבולבלות יישארו עמי שנים רבות. פרצוף שרואים רק כאשר חבורה של 50 נערים בוגרים, בני דעת, סביר להניח, רוקדים סביבה בשמחה ובצהלה. באון ובעוז, ושרים בתקיפות שלא משאירה מקום לשני פנים את כל פניני הסכסוך הישראלי-פלסטיני: "מוות לערבים", "איטבח אל-ערב", "שיישרף לך הבית" ו"מוות לשמאלנים" הם רק חלק מרפרטואר עשיר לו זכיתי להיחשף. אבל העיניים של אותה אישה הם כלום לעומת עיני הנערים, הנוצצות, הבהקות מלאומנות ומשנאה.

(<http://www.ypt.co.il/show.asp?id=52092>)

### אלימות מילולית

43. מדי שנה, אלימות המפגינים חמורה במיוחד באזור שער שכם ובמסלול הצעידה ברובע המוסלמי. אלימות המפגינים שתועדה היטב בצילומי וידיאו במצעדים מאז שנת 2010, כוללת אלימות מילולית וקריאות המוניות של "מוות לערבים", "איטבח אל ערב", "מוות לשמאלנים", "ייבנה המקדש/ יישרף המסגד", "תקשיבו טוב יא ערבים/ אנחנו סולחות לא רוצים/ והפזמון הוא כבר מוכר/ שיישרף לכם הכפר", "מוחמד מת/ מוחמד מת", "נקום אחת משתי עיני מפלסטיין/ ימח שמם", ועוד.

44. האלימות המילולית, ההסתה לגזענות, לאלימות או לטרור, נגד התושבים הפלסטינים המקומיים, תועדה היטב גם בתצהירים שנגבו מתושבים, בעלי חנויות ופעילי זכויות אדם:

הבעיה שלי, אני סוגר את החנות והולך הביתה אבל המתנחלים מגיעים עד ליד הבית ושומעים את הצעקות שלהם "מוות לערבים", "מסגד אל אקצה שלנו" (ס' 9 לתצהיר בעל חנות התכשיטים והחולצות, [REDACTED], ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

אני בן 30, מאז שגדלתי אני זוכר את המצעד. אני לא קורא לזה מצעד, אלא הפגנה. זו הפגנה גזענית בהחלט ועם הקללות שהם עושים והצרחות שלהם. "מוות לערבים" זה לא דבר סבבה, זה מוכיח שזו הפגנה גזענית (ס' 3 לתצהיר תושב הרובע המוסלמי, [REDACTED])

האירוע החמור הנוסף הייתה עצירה של אנשי הימין הקיצוני מול מסגד שיח ג'ראח (בדרכם לשער שכם), הם עמדו ושרו בקולי קולות "מוחמד מת", "שיישרף לכם הכפר", "מוות לערבים", "מוות לשמאלנים" ו"איטבח אל ערב". לדעתי היה מדובר בלפחות 1,000 איש, זה לא היה

שום עשבים שוטים ולא נעליים (ס' 5 לתצהירה של [REDACTED], פעילת זכויות אדם)

בזמן ההפגנה הגדולה, קודם כל המתנחלים קופצים, צועקים, מקללים את הערבים, את הפלסטינאים, את המוסלמים, את הנביא מוחמד, מאיימים שיפוצצו את המסגד ויבנו את המקדש ושהם לא מפחדים ממלחמה (ס' 14 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

שמעתי קריאות נאצה "שיישרף לכם הכפר", "מוות לערבים", "מוחמד חזיר", שירים מעליבים על מוחמד, אמירות נגד אנשי ציבור ודת ערבים מההווה (חנין זועבי) ומהעבר. מדי פעם יש גם עצירה ואז אם הצועדים רואים תושבים פלסטינים מסתכלים עליהם מחלונות הבתים, יש שירת שטנה גוברת. באזור האכסניה האוסטרית, שם תמיד יש עצירה ובגלל שזה מקום יותר רחב יש התקבצות של מאות צועדים והשתלהבות ושירים עוד יותר קיצוניים, ולפעמים זה נראה כאילו זה הולך לצאת מכלל שליטה. צריך להגיד גם שיש הרבה אזכורים לכהנא, חולצות של ארגון להב"ה, והרבה אמירות גזעניות ומסיתות (ס' 13 לתצהירו של [REDACTED], פעיל זכויות אדם).

45. ההסתה והגזענות גם מתבטאות בחולצות אותן לובשים חלק מהמפגינים (בין היתר, "יהודים אוהבים יהודים", איור של כיפת הסלע ומתחתיו כיתוב "מפריע לך שזה על החולצה?") ובהדבקת מדבקות "כהנא צדק" על החולצות.

### אלימות פיזית

46. מדי שנה אלימות המפגינים הפיזית שתועדה בצילומי וידיאו כוללת, בין היתר, יריקות, דחיפות, זריקת חפצים, שימוש אלים בדגלים ועוד. כך העידו בתצהירים תושבים, בעלי חנויות ופעילי זכויות אדם:

ביום הזה מתחילת הבוקר באים הילדים עם דגלים, עושים בעיות ומתגרים בנו, באים בהתחלה 10-15 ילדים בקבוצות. מנפנים דגלים על האנשים ברחוב, על הדברים שלי בחנות ומציקים לכל מי שלא יהודי (ס' 3 לתצהיר בעל חנות התכשיטים והחולצות, [REDACTED], ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

הבית שלנו נמצא במרחק כ-20 מ' מרח' אל וואד (הגיא), אבל אי אפשר לצאת מהבית, כי היו פלסטינים שיצאו בעבר וחטפו מכות מוות. פשוט מפחיד...אם המתנחלים יתפסו מישהו באמצע הדרך שלהם, מישהו

שנפל במקרה בדרך, הוא יחטוף מכות רצח עם דגלים ועוד. היו מקרים שתושבים בטעות יצאו וחטפו מכות רצח...אני חובש ועמדתי שנה שעברה בשער שכס עם ווסט חובש של ארגון "ג'ורג' אל לקלק" (זו עמותה לעזרה ראשונה בעיר העתיקה, בעיקר לצעירים). עמדנו חובשים כקבוצה וחטפנו מכות גם מהמשטרה וגם מהמתנחלים. לא עצרו אותי, דבר שמראה שהשוטרים סתם הרביצו לי (ס' 5, 9 ו-11 לתצהיר תושב הרובע המוסלמי, [REDACTED])

חוץ מהצעקות המתנחלים דופקים עם היד על הדלתות חזק מאוד (כולנו שומעים את זה). הילדים בוכים מהמכות על הדלתות. זה עוד יותר קשה לתושבים ולחברים שלנו שגרים ממש על הרחוב אל וואד. זה דלתות ישנות מברזל ועושות הרבה רעש מהמכות (ס' 12 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

לי זה קרה בשנת 2000 בערך – לא סגרתי את החנות, הגיעו מתנחלים של המצעד ותקפו אותי עם מקלות של דגל ישראל. אני הגנתי על עצמי והחנות (ס' 19 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

כאשר הצועדים ראו אותי מצלם והבינו שאולי אני לא בעדם, קראו לי שמאלני ובוגד ראיתי גם אלימות פיזית, ניסיונות לפגוע בפלסטינים שעומדים מאחורי המחסומים, לנסות לפגוע בהם עם הידיים או עם הדגלים. האווירה מפחידה ואותי אישית תקפו ודחפו מספר פעמים כאשר הצועדים ראו אותי מצלם והבינו שאולי אני לא בעדם, קראו לי שמאלני ובוגד, דרשו שאפסיק לצלם, וניסו לתקוף אותי ואת המצלמה, בחלק מהמקרים נאצלתי להפסיק לצלם כי הרגשתי שהסכנה גדולה מדי (ס' 14 לתצהירו של [REDACTED], פעיל זכויות אדם).

לקראת סוף הצעדה הגיעה הקבוצה האחרונה של הצועדים. הצטרף אלי ואל [REDACTED] הפעיל והצלם [REDACTED]. בגלל ש[REDACTED] צלם, יש לו ציוד צילום מקצועי, למשל, מצלמת סטילס עם עדשה ארוכה. ל[REDACTED] יש לוק יותר שמאל טיפוסי. כש[REDACTED] הגיע אלינו נוצר איזה רווח בין הקבוצה הקודמת של הצועדים והקבוצה האחרונה שלהם שהתקדמה, שלושתנו עמדנו וקשקשנו (דיברנו לצאת מהעיר העתיקה). הגיעו טפוטפים של חמישה-שישה חבר'ה מהקבוצה האחרונה, הם עברו על פנינו, קלטו אותנו ואז חזרו, פנו ל[REDACTED] ושאלו אותו "אתה שמאלני?", [REDACTED] בטיפשותו לדעתי ענה להם ש"כן, יש לכם בעיה?". הצועדים שדיברו איתנו חזרו לקבוצה שלהם. אני אמרתי ל[REDACTED] שהוא אידיוט שאמר להם את זה. הם אמרו לחברים שלהם "הנה השמאלנים"

והצביעו עלינו. הם התחילו כולם להקיף אותנו, אנחנו עמדנו באמצע הרחוב, ולאט לאט לדחוף אותנו עם הגב לעבר אחת החנויות. בשלב הזה הם היו כ-20. לאט לאט הגיעו שאר החבר'ה מהקבוצה שלהם, כ-100 איש. הם התחילו לדחוף אותנו, לזרוק עלינו דברים, לירוק עלינו ובעיקר לצעוק "שמאלנים בוגדים", "מוות לשמאלנים", "אנחנו נרצח/נהרוג אתכם". בשלב הזה היה אחד האנשים המבוגרים בקבוצה שניסה בגופו להגן עלינו והם דחפו אותו. זה נמשך דקות ארוכות שאני חייבת להגיד שהרגשתי שהם הולכים להרוג אותנו. באיזה שלב, מישהו שבר מקל של דגל על הראש שלי (הייתה לי בלוטה לא נעימה). הגיעו שני מג"בניקים ונעמדו ליד מורה או מבוגר מהקבוצה שלהם שניסה לחצוץ ביננו לבינם. הם המשיכו לדחוף. המג"בניקים אמרו לנו באיזה שלב להתכופף מאחוריהם וזה מה שעשינו. זה נמשך עוד דקות ארוכות. בשלב מסוים שני המג"בניקים קראו בקשר לתגבור. הגיעו עוד כ-6 ל-10 מג"בניקים נוספים. הם עטפו אותנו בטבעת אנושית וככה הוציאו אותנו לאחד הרחובות הצדדיים. לא עצרו אף אחד מהתוקפים שגם דחפו אותם. ככה זה נגמר (ס' 9 לתצהירה של [REDACTED], פעילת זכויות אדם)

אני קורא למפגינים מתנחלים – הם עושים הרבה רעש, הם משתמשים במילים נגד התושבים, כמו "מוות לערבים". אם פלסטיני יהיה במסלול של ההפגנה הוא יותקף בוודאות ע"י המתנחלים וזה יהיה גיהנום בשבילו. כך, בהפגנה של 2014, מתנחלים תקפו צוות תקשורת פלסטיני בשער שכס. התושבים מפחדים, הם מחייבים את הילדים להינעל בבית כדי שלא יוכו ע"י המתנחלים. אנחנו לא מדברים על מספר קטן, אלא על כמות עצומה של מתנחלים. יש גם מתנחלים שיוקפים על התושבים שעומדים במחסומים (ס' 13 לתצהירו של [REDACTED], פעיל חברתי ומנהל את מרכז הקהילה האפריקאית בעיר העתיקה)

### חבלה ברכוש

47. חלק מהמפגינים מנצלים את המצעד על מנת לחבל בחנויות, במנעולי החנויות, במנורות, בשלטים, ולכתובת כתובות נאצה. כך העידו בתצהירים תושבים, בעלי חנויות ופעילי זכויות אדם:

ב-17 המתנחלים יורדים למטה, תמיד שוברים דברים, אם מישהו השאיר מנורה או שלט הם שוברים. הם עושים עוד דבר, לא יודע למה עושים: לתוך המנעולים של החנויות, הם מכניסים עצים וגפרורים לרוב החנויות במנעולים, למחרת בבוקר כל המנעולים תקועים, מנסים עם סיכה להוציא ולפעמים צריך לשבור את המנעול. הדבר הכי גרוע

שמכריחים אותנו לסגור את החנות, למה? זה מטרפד את כל החיים של האנשים. המצעד נגמר מאוד מאוחר בלילה, לא לפני 12 בדר"כ (ס' 11 לתצהירו של [REDACTED], בעל חנות לבגדים ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

המתנחלים דופקים על הדלתות ברזל, שמים super glue במנעולים (זה קרה פעמיים לחנות ליד המרכז, שהיה צריך להחליף לה את המנעולים), כותבים על הקירות "מוות לערבים" (פעם עשו זאת בשוק אל-קטנין, שמוביל לאל אקצה (אחת הכניסות)) (ס' 14 לתצהירו של [REDACTED], פעיל חברתי ומנהל את מרכז הקהילה האפריקאית בעיר העתיקה)

יום אחרי מגיעים, מוצאים מנעולים שהמתנחלים שמו "super glue", מנורות של החנויות מנופצות. מתקשרים למשטרה, השוטרים רושמים ואומרים לנו "יש אלפי אנשים איך נמצא מי עשה". תמיד אין תשובה כשערבי מתלונן על יהודי(ס' 10 לתצהירו של [REDACTED], בעל חנות התכשיטים והחולצות, ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

לחנויות, מי שמוכר מנעולים יום אחרי הפגנת הדגלים הוא מיליונר, נגמרת הסחורה שלו. הרבה חנויות נאלצות לשבור את המנעול עם דיסק, כי המתנחלים שמים בכוונה גפרורים, דבק מהיר (super glue) במנעולים. כמה פעמים שמו חומר מיוחד להדבקת ברזל בחנות של המשפחה שלי, שהיה בלתי אפשרי להסיר אותו. היום אף אחד לא משתמש בגפרורים, רק במצית, לכן ברור שהמתנחלים מכינים מראש ציוד לחבל בחנויות...המתנחלים גם שוברים את השלטים של החנויות וכל דבר שמפריע להם הם הורסים. גם רושמים מוות לערבים על הקירות ורושמים כהנא. כמה פעמים התושבים הלכו למשטרה ועשו תלונות. המשטרה תמיד סגרה את התיקים על עברייני לא מוכר, אז זה בזבוז זמן ואנשים לפי מה שידוע לי הפסיקו להתלונן (ס' 16-17 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

#### ד. דרך ההתמודדות הלא חוקית של המשיבים מס' 1-2 עם אלימות המפגינים

##### שיטת הפעולה של המשיבים מס' 1-2 בתמצית

48. מהתיעוד המצולם הרב, מובן כי "ניקוי" מסלול הצעידה מפלסטינים מתבצע במספר שלבים:

בשלב הראשון, מוגברת נוכחות השוטרים באזור שער שכס והרובע המוסלמי.  
בשלב השני, מוגבלת כניסת התושבים הפלסטיניים מבחוץ לאזור שער שכס והרובע המוסלמי, כאשר מוקמים מחסומים "במעטפת" (למשל, בחיבורים בין רח' סולטן סלימאן

לרחובות צאלח א-דין ודרך שכס). תוך שימוש גם בפרשים (בצילום וידיאו משנת 2014 תועד מפגין אומר "אולי הסוסים יתחילו להעיף ערבים").

בשלב השלישי, השוטרים מתחילים "לדלל" החוצה מאזור הרובע המוסלמי ורחבת שער שכס את התושבים הפלסטיניים המעוניינים לצאת משם ו/או שאינם גרים שם ו/או שסתם מבוהלים מנוכחות המשטרה והמפגינים. בשלב זה, השוטרים גם מפנים אנשים המזוהים על ידיהם "כשמאלנים", אף אם הם נושאים מצלמות ועוסקים בתיעוד המתרחש בלבד. פלסטינים אשר מנסים להפגין בשער שכס בצורה לא אלימה נגד המצעד מגורשים במכות ורימוני הלם מהאזור.

בשלב הרביעי, השוטרים מתחילים בכוחות עצמם (ללא מחסומים פיזיים) לווסת ולהגביל את התנועה של התושבים הפלסטיניים המקומיים בין סמטאות הרובע המוסלמי, ולאפשר מעבר מבוקר משני צידי רח' הגיא המרכזי. הפיקוח על התנועה עדיין לא מלא ומסודר, כאשר ההגבלות והעיכוב בעיקר מופעלים על גברים.

בשלב החמישי, השוטרים מקימים מחסומים פיזיים (מחסומי ברזל) בתוך הרובע אשר מבתרים אותו, ומורים לבעלי החנויות לסגור את עסקיהם (ישנו תיעוד של מפקד משטרה אשר הקציב לבעל חנות 4 דקי לסגירתה(!)). השוטרים "מנקים" את המסלול בו אמורים לעבור המפגינים מהתושבים הפלסטיניים המקומיים. בשלב זה, מדי פעם השוטרים מאפשרים חציה מפוקחת ומרוכזת של רח' הגיא (כאשר נוצרה הצטברות של תושבים הממתנינים במחסומים בסמטאות המתחברות אליו) וגם זאת בעקבות פניות העותרת מס' 1 בשנה שעברה), אך אינם מאפשרים תנועה של התושבים הפלסטיניים ברח' הגיא עצמו. מעבר התושבים המפוקח מתאפשר רק בסנכרון עם מעבר קבוצות קטנות של מפגינים או מפגינים בודדים הצועדים לכיוון הכותל. גם הרחובות המובילים לשער שכס ושער הפרחים נחסמים לתנועת פלסטינים. שוטרים מציבים מחסומי ברזל ומונעים ממאות פלסטינים השואפים לחזור לבתיהם מלהיכנס אל העיר העתיקה. הרחובות החסומים כוללים הן את הרחובות שבין התחנה המרכזית של מזרח ירושלים לשער שכס והן את רחוב צלאח א-דין שהוא הרחוב המסחרי הראשי של מזרח ירושלים.

בשלב השישי, השוטרים מבצעים "סגירה" מוחלטת לקראת הגעת הקבוצות הגדולות של המפגינים. השוטרים "מנקים" לחלוטין את מסלול הצעידה מהתושבים הפלסטיניים (שבמקרה עוד נותרו שם). בשלב זה, פלסטינים לא יכולים יותר לחצות את רח' הגיא. כל דלתות הבתים והחנויות נסגרות. כך יוצא שפלסטינים נאלצים להמתין בסמטאות העיר העתיקה מבלי שיוכלו להגיע לבתיהם או לכל יעד אחר שאליו הם מעוניינים להגיע. בכל שלבי "הניקוי", תנועת אנשים שאינם מזוהים על ידי השוטרים כפלסטינים או כ"שמאלנים" מתאפשרת בחופשיות.

#### **ביטול מוחלט של חופש התנועה על בסיס אתני-לאומי**

49. מצפייה בתיעוד המצולם הרב שהצטבר, ברורה שיטת הפעולה הפסולה של המשטרה להתמודדות עם אלימות ואיום המפגינים – "ניקוי" (זו המילה שמפקדי המשטרה תועדו משתמשים בה) סמטאות הרובע מן התושבים והסוחרים הפלסטיניים לקראת הגעת



המפגינים היהודים, והפיכתן "לסטריליות" מפלסטינים; "ניקוי" מסלול הצעידה ברובע המוסלמי מן התושבים הפלסטיניים המקומיים, מוכיח כי למשטרה ברור היטב שפלסטיני שייקלע במקרה לרח' הגיא, בעת המצעד, עלול להיפגע מצד חלק מהמפגינים. כך העיד בתצהירו פעיל זכויות האדם, מר [REDACTED]:

4. בד"כ אני יחד עם פעילים אחרים לזכויות אדם מגיעים לאזור שער שכם זמן מה לפני כניסת והגעת הצועדים לאזור, כאשר הכוחות מתחילים לעשות סגירה וסטריליזציה. אני קורא לזה סטריליזציה כי ככה זה נראה, כוחות הביטחון הופכים את האזור של המצעד לסטרילי מפלסטינים. שמעתי שוטרים משתמשים במילה הזאת.

5. לפני שהצועדים מגיעים, הכוחות עושים כמה מעגלים של חסימות וגידור, לפעמים מדובר משער שכם כמה מאות מטרים, שבהם נמנע מעבר של פלסטינים, ונותנים לצאת או מוציאים את מי שתקוע בתוך המעגלים...

...

8. אני הצלחתי לעבור את המחסומים ולהיכנס דרך שער שכם, נכנסתי לרחבה הפנימית של שער שכם, בשלב הזה הצועדים התחילו לצעוד. היו במקום רק הצועדים, פלסטינים שגרים במקום לא הורשו לעבור במסלול. גם מקרים של בעיות רפואיות (שמעתי אנשים שאומרים שהם צריכים ללכת לקופת חולים או שיש להם ילד חולה), לא עניינו את הכוחות שאמרו להם שילכו בדרך עוקפת, וזה לא עניין אותם שהדבר יאריך את דרכם פי כמה וכמה.

9. אני זוכר שהיה קצין משטרה בכיר בדרגת אולי רב פקד, הורה לשוטרים שלו "לנקות", והיה ברור שהוא מתכוון לנקות את המסלול מהתושבים הפלסטיניים, וכך השוטרים אכן עשו – המסלול נהיה נקי לחלוטין מפלסטינים.

...

15. השוטרים דואגים שלא יפריעו לצועדים, דואגים לזה שפלסטינים ומי שלא יהודי (ראיתי גם צליינים ואנשי דת נוצרים שלא נתנו להם לעבור) לא יתקרבו למסלול.

50. כך העידו בתצהירים תושבים, בעלי חנויות ופעילי זכויות אדם, על הביטול המוחלט של חופש התנועה במסלול הצעידה וסביבתו:

בשבילנו כמרכז קהילתי שעובד בעיקר בשעות אחר הצהריים, אין לנו אפשרות לקיים פעילות ביום הזה. חלק גדול מהמשפחות לא גרות ברחוב של המרכז, ואנחנו לא רוצים שיגיעו לפה ואח"כ לא יוכלו לחזור לבתים שלהן עד מאוחר... הם אומרים לכל תושב שנמצא בתוך המסלול להתפנות. חשוב להדגיש שהכוונה רק לתושבים פלסטינים – יש כמה

**ישיבות ומשפחות של מתנחלים שהן יכולות להמשיך לנוע חופשי לחלוטין (ס' 9-10 לתצהירו של [REDACTED], פעיל חברתי ומנהל את מרכז הקהילה האפריקאית בעיר העתיקה)**

**הם מוציאים פלסטינים מהרחבה של שער שכס ומי שמתנגד עוצרים אותו (ס' 11 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי).**

**זה בשיתוף פעולה של המשטרה. זה לא המשטרה ביום יום שעוד משחקת אותה כמפרידה בין היהודים לבין הערבים (ס' 6 לתצהיר תושב הרובע המוסלמי, [REDACTED])**

51. ביטול חופש התנועה של התושבים הפלסטיניים ברובע המוסלמי אינו רק בתוך מסלול המצעד, אלא גם בסמטאות המתחברות אליו. כך העידו בתצהירים פעילי זכויות אדם ותושבי הרובע המוסלמי:

**המשטרה לא רק מציבה מחסומים בחיבורים של הסמטאות לרחוב אל וואד, אלא מבקשת מהתושבים להתרחק מהמחסומים. כך נותר שטח בסמטאות שגם בו אסור לתושבים להיות (מעין מחסום כפול) (ס' 20 לתצהירו של [REDACTED], פעיל חברתי ומנהל את מרכז הקהילה האפריקאית בעיר העתיקה)**

**בחלק מהמקומות השוטרים שמו מחסום כפול, כלומר, יש מחסום אחד על החיבור של סמטה עם רח' אל וואד (הגיא), ואז "Buffer Zone" פנימי כאשר שמים מחסום ברזל נוסף בעומק הסמטה. גם איפה שאין מחסום כפול לא מרשים לתושבים הפלסטיניים להגיע קרוב למחסום על רחוב אל וואד (ס' 10 לתצהירו של [REDACTED], פעיל זכויות אדם).**

52. חשוב לציין, כי מהתיעוד המצולם עולה שהשוטרים לא בדקו את תעודות הזהות של המפגינים במצעד או סימנו אותם באופן כלשהו (כפי שנותנים צמידים ורודים למשתתפים במצעד הגאווה). הסינון של השוטרים נעשה על בסיס סטריאוטיפים בלבד. השוטרים התירו לצעוד במסלול הצעידה ברובע המוסלמי רק למפגינים אשר זהו על ידיהם באופן סטריאוטיפי (מבחינת מראם החיצוני, סממנים חיצוניים יהודיים דתיים אורתודוכסים, לבושם, החזקת דגלי ישראל, אמירותיהם וכדומה), כיהודים מצד ימין של המפה הפוליטית. כך העידו פעילי זכויות אדם:

**אני מגיע לשער שכס כי אני מנסה שלא להתבלט ולעבור את המעגלים האלה, להיראות "כיהודי" וקרה גם שאמרתי שאני הולך לכיוון הכותל. ברגע שהשוטרים הבינו שאני יהודי נתנו לי לעבור, לא קלטו שאני**

שמאלני. מי שקולטים שהוא פעיל זכויות אדם שרוצה לתעד את המתרחש במצעד, השוטרים פשוט לא נותנים לו לעבור. הם נותנים לעבור רק על סמך מראה, לבוש ואולי שיחה קצרה, למיטב זכרוני מעולם לא בדקו לי את ת.ז כשנכנסתי למסלול המצעד. לדעתי, מי שרוצה ללכת במסלול של המצעד, הוא רק צריך להחזיק דגל או להיראות לשוטרים כיהודי (לא שמאלן) ואז אין בעיה להיכנס, השוטרים לא בודקים. אני אישית משתדל להגיע עם חולצה לבנה מכופתרת, כי זה פחות מתבלט ותואם את הצועדים, ויש לי משקפיים (ס' 10 לתצהירו של [REDACTED], פעיל זכויות אדם).

עוד לפני שהמצעד הגיע למקום, אני ו [REDACTED] החלטנו לקחת מצלמה, ולהיכנס לתוך הרובע המוסלמי כדי לצלם...ממש נכנסנו עם הקבוצה הראשונה (הם מגיעים הרי בקבוצות), חלק מהם לא התייחסו אלינו כי היו המון צלמים ובכוונה לא ניסינו לבלוט ולא התעמתנו עם אף אחד. מדי פעם מישהו קלט אותנו כשמאלניות והיו חילופי דברים אבל לא משהו משמעותי. בעיקרון היינו שם כ-3 שעות, פשוט עברנו בין הקבוצות וצילמנו...הלכנו הלוך חזור וטיילנו. השוטרים לא עצרו אותנו, יכול להיות חשבו שאנחנו מתנחלות, בכוונה לא לבשנו חולצה עם כיתוב או משהו שיזהה אותנו (ס' 7-8 לתצהירה של [REDACTED], פעילת זכויות אדם)

### תושבי הרובע במצור - איסור על תושבים המתגוררים ברובע המוסלמי בסביבת המסלול לצאת ולחזור לבתיהם

53. קיום המצעד ברובע המוסלמי דורש מהתושבים להתבצר בבתיהם כדי להגן על נפשותיהם. הדרישה והציפיה מהתושבים להתבצר בבתיהם כדי להגן על נפשותיהם ולאפשר את המצעד, רומסת את זכויות האדם והאזרח הבסיסיות ביותר שלהם. מתיעוד מצולם ועדויות בתצהירים שנגבו מתושבים, בעלי חנויות ופעילי זכויות אדם, עולה כי השוטרים מונעים מהתושבים לצאת ולחזור לבתיהם, וחוסמים את פתחי הבתים:

מי שבתוך הבתים כלוא בתוכם ומי שנשאר מחוץ לבית לא יכול לחזור. לדעתי, אם מישהי תצטרך ללדת, היא תלד בתוך הבית...איפה שיש פתחים לבתים הרבה פעמים שמים שוטרים כדי שהדיירים לא יוכלו לצאת. (ס' 11-12 לתצהירו של [REDACTED], פעיל חברתי ומנהל את מרכז הקהילה האפריקאית בעיר העתיקה)

גם את הבתים סוגרים. יש אפילו בתים ברח' אל וואד שהשוטרים סוגרים דלתות עם אזיקונים מפלסטיק (אני ראיתי בעצמי שוטרים

עושים את זה), נועלים מבחוץ את המשפחות בבית. לפעמים שמים שוטר בכניסה לבית שהתושבים לא יוכלו לצאת בזמן ההפגנה. הם שמים גם שוטרים על גגות. התושבים סוגרים את החלונות כי יש רעש, וגם המשטרה מבקשת שיסגרו חלונות וייכנסו פנימה (ס' 10 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

54. אף תושבים המתגוררים בצדי מסלול המצעד ברובע המוסלמי, ננעלים בביתם מחשש כי יותקפו ע"י המפגינים והמשיבה מס' 2 לא תגן עליהם:

5. הבית שלנו נמצא במרחק כ-20 מ' מ' מרח' אל וואד (הגיא), אבל אי אפשר לצאת מהבית, כי היו פלסטינים שיצאו בעבר וחטפו מכות מוות. פשוט מפחיד.

...

12. בזמן ההפגנה ננעלים בבית. אנחנו אומרים לילדים שלנו שזה מסוכן כדי שמישהו לא ייצא ויחזור על הגב או לבית החולים. הילדים לא טיפשים, הם שומעים בעצמם את הקללות והמתנחלים. (מתוך תצהיר תושב הרובע המוסלמי, [REDACTED])

55. חווית התושבים הנאלצים להתבצר בבתיהם בזמן המצעד טראומטית וקשה, כאשר אין דומה לה בשום מצעד או הפגנה במדינת ישראל. זאת הן בשל תנאי המגורים הצפופים ברובע המוסלמי, והן בשל עוצמת האלימות והאימה שמטילים המפגינים על התושבים:

11. אצלנו בבית, זה כמו שיודעים שהולך לרדת שלג או יש מלחמה, קונים ומביאים יותר מזון וציוד כי אנחנו יודעים שביום הזה חייבים להיות בבית. היציאה מהבית שלנו היא רק לרח' הגיא או לכותל, אז אנחנו כלואים.

12. בקומה למטה עשינו רשת ברזל בשביל שלא ישברו את הזכוכית. בבית שלנו גרה המשפחה הגדולה, יש כמה דירות. כולנו סגורים בבית, יש בערך 20 ילדים קטנים. בזמן ההפגנה של הדגלים הילדים מפחדים וחלק בוכים. הילדים לא מבינים לדעתי את הקללות של המפגינים, אבל נבהלים מהרעש. הילדים רגילים לשחק בחוץ בסביבת הבית, ביום של המצעד אנחנו לא מרשים להם לצאת. הם שואלים למה, אנחנו אומרים להם את האמת, לא משקרים להם: אומרים שאנחנו מפחדים עליהם. אני חושש שזו טעות אולי שאנחנו אומרים להם את האמת, שלא ישנאו אחר כך מתנחלים, אבל אי אפשר להסתיר מהם כי זה לא רק פעם בשנה בהפגנת הדגלים – יש למתנחלים גם יום בחודש של מצעד קטן, סיוור שערים, שגם לוקח המון שעות. הילדים לא הולכים לישון עד שההפגנה השנתית של הדגלים נגמרת.

13. אנחנו מפחדים שהמתנחלים ייכנסו לנו לבית, אז אני סוגר עם ברזל את השער הראשי של הבית כדי להיזהר.  
(מתוך תצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

בעיר העתיקה החוויה של להיות כלואים בבתיים בזמן ההפגנה קשה במיוחד. הבתיים קטנים ועתיקים והמשפחות גדולות. לכן, התחושה קשה יותר והלחץ מהמתנחלים מועצם (ס' 17 לתצהירו של [REDACTED], פעיל חברתי ומנהל את מרכז הקהילה האפריקאית בעיר העתיקה)

### פגיעה מוחלטת בחופש העיסוק ברובע המוסלמי

56. מאחר אין למשיבים מס' 1-3 כל בסיס חוקי לדרוש מהסוחרים לסגור את חנויותיהם עד שתחלוף הסערה, השוטרים "ממליצים" לבעלי החנויות לסגור באמצעות המלצה שלא ניתן לסרב לה, אשר טמון בה גם איום – המשטרה לא תגן על סוחר שיחליט להשאיר את חנותו פתוחה מפני אלימות המפגינים. השוטרים אומרים במפורש לסוחר שמסרב לסגור, כי השארת החנות פתוחה הינה על אחריותו בלבד. כך העידו בתצהירים התושבים, בעלי חנויות במסלול המצעד ברובע המוסלמי ופעילי זכויות אדם:

5. אנחנו מגיעים בבוקר לעבוד, כולנו עסקים קטנים וזה לא יום חופש, אז פותחים לכמה שעות. באמצע היום לקראת הצהריים מתחילים להגיע שוטרים הם אומרים לנו ככה "ב-17 חייבים לסגור חנויות כי יבואו הרבה אנשים". אנחנו תמיד שואלים אותה שאלה "זו פקודה או שזה מה שאתם מציעים". השוטר אומר "לא פקודה, אבל זה יחסוך שלא יהיו בעיות". אני אומר "יה חביבי, בשביל זה אתה נמצא פה, גם לשמור עליהם וגם לשמור עלי". הם מתחמקים מהשאלה ועונים "אני מציע שתלך הביתה ליום אחד, כמה שעות לא משנה לך". היו שנים שחילקו גם הודעות לסגור, אבל אף פעם לא אומרים שחייבים אלא "ממליצים" דרך איום לא איום.

...

7. אני תמיד שואל את השוטר "אתה פה לשמור על כולם, בין אם זה יהודי או ערבי?", לדעתי צריך לשמור עלי בתור בעל חנות. אף פעם לא נותנים לי תשובה. אני באמת רוצה לדעת מה תפקיד השוטר.

...

10. חצי שעה לפני המצעד השוטרים חוזרים שוב להגיד לסגור. אפילו אומרים "אדוני אתה רוצה להישאר אתה יכול, אבל אנחנו לא שומרים עליך. זה באחריותך, אתה שומר על עצמך". השוטרים עושים פטרולים הלך וחזור ברח' אל וואד ואומרים לסגור, בעלי החנויות מוותרים והולכים הביתה. אנשים מתוך פחד עוזבים לפני 17.

(מתוך תצהירו של [REDACTED], בעל חנות לבגדים ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

הבלאגן מתחיל עוד לפני המצעד. המשטרה נכנסת לחנויות, מכריחים אותנו לסגור. אומרים לי "תסגור את החנות, אחרת לא נגן עליך". המשטרה לא יכולה גם להגן על עצמה. אם נרצה התושבים להתארגן להגן על עצמנו בעצמנו, המשטרה לא תיתן לנו. מי שלא סוגר מגיע אליו קצין משטרה ומכריח, כל שנה אני מתווכח עם השוטרים אבל לא יוצא כלום ואני מפחד בסוף לקבל מכות מהשוטרים (ס' 9 לתצהיר בעל חנות התכשיטים והחולצות, [REDACTED], ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

אני זוכר את המצעד המון שנים. זוכר את זה תמיד אותו דבר. אנחנו סוגרים מוקדם באותו יום. השוטרים מסתובבים ברחוב, עוברים פעמיים-שלוש ביום, משכנעים אותנו לסגור בטענה שזה יכול לגרום לצרות. אני לא מתווכח, פאסיבי. השוטרים לא סוגרים אותי בכח, אבל הצורה שזה נאמר ושהם עוברים פעמיים-שלוש מעבירים את המסר שאין ברירה. אני פה בחנות לבד, אני פוחד להישאר פתוח ושלא תהיה לי הגנה (ס' 3 לתצהירו של [REDACTED], בעל חנות בגדי נשים ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

את החנויות גם סוגרים בכוח. שולחים בהתחלה שוטר שמדבר יפה שהתושבים מכירים אותו. לימדו אותנו שזה החוק לסגור חנויות, לתושבים נמאס להתווכח. השוטר אומר לנו "אם אתם משאירים פתוח זה על האחריות שלכם, המשטרה לא תוכל לשמור עליכם". אנשים סוגרים, מפחדים שישברו להם את החנויות, כי מרגישים שהמשטרה בצד של המתנחלים ולא יגנו על החנות אם יקרה משהו (ס' 9 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

57. על פי העדויות שנגבו, סוחרים שהעזו להתנגד לסגירת חנויותיהם, סבלו מהטרדות ואלימות מצד השוטרים:

היו גם מקרים של אלימות לתושבים מהמשטרה, אפילו כלפיי כי התווכחתי ולא נתתי לשוטר לסלק קליינטים מהחנות שלי (ס' 7 לתצהיר בעל חנות התכשיטים והחולצות, [REDACTED], ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

3. עד שנת 2004 בערך הייתה לי חנות ברח' אל וואד, קרוב לבית. אני זוכר שבערך בשנת 2001, היו באים אלינו המשטרה לסגור את החנויות

לקראת ההפגנה של הדגלים. היו באים אלינו בבוקר, אומרים לנו "אתה צריך לסגור עד שייגמר, שיסיימו לעבור". בא אלי שוטר מקומי שמכירים אותו התושבים, שנחמד אלינו. אמרתי לו שאני לא רוצה לסגור, הוא ענה לי שהוא לא צריך להתווכח איתי. בא שוטר קצין וביקש ממני שוב לסגור, הוא הגיע קרוב יותר לזמן של ההפגנה. נתתי לו אותה תשובה שאני לא צריך לסגור. הקצין אמר לי בתגובה "אתה בן אדם חשוד ואתה עכשיו מעוכב", הוא אמר לי "אתה אצלי ל-48 שעות", עניתי לו ש"בחוק זה 24 שעות, אבל שיהיו 72 שעות אין לי בעיה, תיכף אני אתקשר לאח שלי שיבוא לחנות להפעיל אותה". הקצין בתגובה אמר לי "גם אח שלך עצור וכל מי שיבוא לחנות להשאיר אותה פתוחה יהיה עצור". בזמן הזה באו עוד שוטרים שאנחנו מכירים ודיברו איתי יפה שנסגור את החנות ונסגור את העניין ואני אלך הביתה ולא למשטרה. מפה התחיל הלחץ, למיטב זכרוני, שנסגור כל שנה כשיש את ההפגנה השנתית של הדגלים ומאז המשפחה שלי הפסקנו להתווכח.

4. גם כשהחנות עברה למישהו אחר מהמשפחה שלי, המשפחה למדה את הלקח ועד היום סוגרים ולא מתווכחים. המצעד התחיל הרבה קודם אבל היינו מצליחים להשאיר את החנות פתוחה (הייתה פחות גזענות ופחות מפגינים). אם אני זוכר נכון מאז 2001 נשברנו.

(מתוך תצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

58. על פי העדויות, חלק מהסוחרים סוגרים את החנויות לפני שעת הסגירה הפורמלית מטעמים שונים – פחד מפני המפגינים שמתחילים עוד קודם למצעד הגדול לעבור ברובע המוסלמי בקבוצות קטנות או כבודדים, מאחר שהלקוחות נמנעים מלהגיע, ומתוך חשש שיתקעו ולא יוכלו לצאת מהעיר העתיקה:

6. יש דבר אחד שאני לא מבין, קודם כל השוטר אומר לסגור מ-17 בד"כ אבל אנשים מתחילים לסגור בשעה 15, אני לא יודע למה, אני אישית לא סוגר (הייתה פעם שאני הייתי היחיד שנשאר פתוח בכל הרחוב, כולם הלכו הביתה). אני שואל סוחרים אחרים "למה אתם סוגרים מוקדם", הם עונים לי "אתה יודע, ירדו הרבה מתחילים, יתחילו לקלל, יתחילו מהומות, מעדיפים לסגור".

...

8. אז מתחילים לרדת, קודם בודדים, אח"כ מתחילים קבוצות יותר גדולות. מתי שהם מתחילים לרדת רוב החנויות כבר סגורות. אח"כ יורדים כמויות במספרים גדולים מאוד.

9. יש עוד בעיה שבעלי החנויות דואגים לה – שמתני שיתחיל המצעד הכול סגור ולא יוכלו להגיע הביתה, כי לא כל בעלי החנויות מהעיר העתיקה. אני זוכר פעם אחת שחזרתי הביתה ב-30:23 כי נתקעתי בתוך

החנות ולא יכולתי לצאת, סגרתי את עצמי בתוך החנות. יש כאלה שיאשימו אותי למה לא יצאתי קודם, כאילו זו הייתה טעות שלי. לדעתי זה לא נכון, השוטרים צריכים לשמור על החנות שלי וגם עלי ואם אני צריך לצאת הם היו צריכים לעזור לי.

(מתוך תצהירו של [REDACTED], בעל חנות לבגדים ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

מהבוקר התנועה של הקליינטים מתדלדלת. ככה יושבים כל היום. מהבוקר מתחילים לעבור בודדים וקבוצות קטנות שמקללים ערבים, מקללים את הנביא (בשגרה לעיתים יש כאלה מתנחלים שעוברים ומקללים, אבל ביום של הדגלים יש הרבה יותר והרבה יותר חזק). יושבים כל היום, מחכים מה יקרה, מפחדים (ס' 6 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

9. אני מרגיש ביום הזה לא בטוח, עצם זה שבאים שוטרים ומאלצים אותי לסגור את החנות. אני חייב מתוך פחד וחששות לסגור.  
10. ביום של הדגלים ברור שבגלל הבלאגן בשער שכם, השוטרים והמחסומים, הלקוחות לא רוצים להיכנס. בעיקר יש לי בעיה שהלקוחות שלי נשים, חלק מגיעות עם ילדים, אז הן נמנעות להגיע.  
(מתוך תצהירו של [REDACTED], בעל חנות בגדי נשים ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

59. המשטרה חילקה בשנים הקודמות הנחיות בקרב תושבי וסוחרי הרובע המוסלמי והרובע הנוצרי, אשר "ממליצות" לתושבים ולסוחרים לסגור את חנויותיהם ולהישאר בבתיהם, החל משעה לפני בוא המצעד ועד לסיומו. להדגמה, להלן תרגום לעברית של מודעה משנת 2012:

#### הודעה לציבור

תושבי העיר העתיקה וסוחריה, שלום רב.

הרינו להודיעכם שביום ראשון הקרוב, ה-20/5/2012, יחול יום ירושלים, ועל כן תנועת הולכי הרגל ביום הזה תהיה שונה מהרגיל, היות שעשרות אלפי אנשים יצעדו לעבר הכותל המערבי דרך העיר העתיקה. אנו מבקשים מהסוחרים ברחוב המלך דוד, שער השלשלת ורחוב הגיא לסגור את חנויותיהם החל מהשעה 17:00 (לא חובה), על מנת למנוע חיכוכים מיותרים באותו היום.

1. עם תחילת המצעד הגדול צפויים להיכנס כ-50 אלף איש משער יפו, רחוב המלך דוד ורחוב השלשלת אל הכותל.

2. 40 אלף איש צפויים להיכנס מכיוון שער שכם ורחוב הגיא אל הכותל.

הערה: הוצאת סחורות מחוץ לחנות והצגת בגדים או סחורות אחרות בכניסה לחנות אסורות בהחלט החל מהשעה 16:00.



תודה מראש על שיתוף הפעולה,  
משטרת הקישלה

מצ"ב ההודעה המקורית ומסומנת 6/נ"א

60. לקראת הגעת המפגינים לשער שכס, המשיבה מס' 2 גם סוגרת את החנויות ברח' סולטאן סולימאן. כך המשיבה מס' 2 "המליצה" לסוחרים שם לסגור את חנויותיהם בשנת 2013:

הודעה לתושבים הנכבדים

משטרת מחוז ירושלים מודיעה על סגירת רחוב סולטאן סולימאן משני הכיוונים בתאריך ה-8/5/13 בין השעות 17:00 ל-21:00 עקב המצעד השנתי של יום ירושלים.

ברצוננו להפנות את תשומת לבכם לדברים הבאים:

1. תחנת האוטובוס ברחוב סולטאן סולימאן תיסגר ותעבור לתחנת האוטובוס בדרך שכס.
2. המשטרה ממליצה לבעלי מכוניות פרטיות להוציא אותן מרחוב סולטאן סולימאן עד השעה 17:00, כי לאחר סגירת הרחוב לא תתאפשר בו תנועה בשני הכיוונים.
3. המשטרה ממליצה לבעלי החנויות והבסטות לסגור אותן מראש על מנת שלא יהיו תושבים ברחוב.
4. המשטרה תכוון את התנועה בכבישים חלופיים, הולכי הרגל והנהגים מתבקשים לשתף פעולה עם אנשי המשטרה לטובת כולם.

תודה על שיתוף הפעולה,  
משטרת מחוז ירושלים

מצ"ב ההודעה המקורית ומסומנת 6/נ"ב

61. כך תאר בס' 7 לתצהירו פעיל זכויות האדם, [REDACTED], כיצד המשיבה מס' 2 אוכפת את "המלצתה" ברח' סולטאן סולימאן:

היו שנים שהייתה הפגנה של פלסטינים ברחבת שער שכס החיצונית וסולטן סולימאן, אני חושב שבערך כחצי שעה לפני שהמצעד היה אמור להגיע, ניתנה פקודה ברורה (אני שמעתי) מהקצינים לפנות את כל הערבים מהרחבה, להפוך אותה ואת סולטן סולימאן לסטריליים, זאת אומרת שרק יהודים הורשו לצעוד שם ולהיות ברחבה, ופשוט זרקו רימוני הלם, גז, בואש, פרשים, כל הכוחות נהגו באלימות קשה. שנה שעברה, בשלב הזה היו עוד כמה חנויות פתוחות בסולטן סולימאן, ועברו שם קבוצות של לוחמים שהתנהגו ככנופיות רחוב, העיפו את הסחורה של החנויות באלימות, העיפו אנשים, דפקו על הדלתות, דרשו להיכנס פנימה לחנויות ולנעול את האנשים בפנים או שהאנשים יסגרו את החנויות וילכו משם, פרשים דהרו לתוך המון אנשים. פגעו גם בצלמים. לא הייתה לכך שום הצדקה והשוטרים לא נתנו התראה.

**ה. אוזלת היד של המשיבה מס' 2 באכיפת החוק נובעת מחוסר יכולת לשליטה**

**אפקטיבית במצעד בשל התנאים הייחודיים של הרובע המוסלמי**

62. העותרים מוכנים להניח כי אוזלת היד של המשטרה נובעת מהתנאים הייחודיים של הרובע המוסלמי – מדובר ברובע עתיק, אשר אף רח' הגיא המרווח יחסית, רוחבו אינו עולה בחלקיו הרחבים על מטרים ספורים. אין ברח' הגיא מדרכה ובחלקים ניכרים ממנו מדובר בסמטה של ממש. הכניסות לבתי התושבים ולבתי העסק צמודות ופונות לעבר עוברי האורח ברחוב. לכן, אין אפשרות למקם מחסומי ברזל שיפרידו בין המפגינים הצועדים לבין בתי התושבים, כך שתאפשר תנועה חופשית ובטוחה של התושבים בצדי הרחוב (כפי שלמשל נעשה ברחוב עמק רפאים בעת המרתון, או ברח' רמב"ן בעת מצעד הגאווה); השוטרים אינם יכולים להתמקם באופן רצוף לאורך כל מסלול הצעידה ברובע כדי לפקח על המפגינים, אלא רק בקטעים בהם יש יותר מרווח (למשל, באזור האכסניה האוסטרית), או בפתחי בתים. בנסיבות אלה, יכולת השוטרים להשתלט בזמן אמת על מפגינים שמתפרעים ומפריים את החוק מוגבלת (בתיעוד המצולם, פעולת השוטרים מסתכמת בעיקר בכיוון ובזירוז זרימת המפגינים לעבר הכותל, ולא פעם שוטרים נראים נבלעים בין ההמונים).

63. כמתואר, בבג"צ 411/89 תנועת נאמני הר הבית וארץ ישראל נ' מפקד משטרת מרחב ירושלים, פ"ד מג(2) 17, המשיבה מס' 2 טענה בעצמה כי "לאור תנאי השטח המיוחדים בסימטאות העיר העתיקה, ובמיוחד בשל המבנה הטופוגרפי של רחובותיה מעריך המשיב, כי לא יהא באפשרות המשטרה להיערך כנדרש לאבטחתה של התהלכה ולשמור על הבטחון והסדר הציבורי, באופן המינימלי המתחייב לשם שמירה על שלומם ובטחונם של העותרים ושל אחרים אשר עלולים להיקלע למקום האירוע". זאת ועוד, המשיבים מס' 1-2 הפנו בס' 12-13 להחלטתם מיום 16.4.2015 הדוחה את פניית העותרים, לכך שנדרשת הגבלת התנועה של תושבי הרובע המוסלמי, בין היתר, מאחר ש"אגן העיר העתיקה מורכב מסמטאות צרות וצפופות, המאוכלסות במבני מגורים, שווקים, דוכני רוכלות ועוד".

64. כך העידו בתצהירים תושבים, בעלי חנויות ופעילי זכויות אדם, על אוזלת היד של המשיבה מס' 2 וכוחותיה, במהלך המצעד ולאחריו:

הגיעו עוד כ-6 ל-10 מג'בניקים נוספים. הם עטפו אותנו בטבעת אנושית וככה הוציאו אותנו לאחד הרחובות הצדדיים. לא עצרו אף אחד מהתוקפים שגם דחפו אותם. ככה זה נגמר (ס' 9 לתצהירה של [REDACTED], פעילת זכויות אדם)

אני לא מוצא טעם להתלונן במשטרה, כי לא יהיו תוצאות (ס' 5 לתצהירו של [REDACTED], בעל חנות בגדי נשים ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

זה בשיתוף פעולה של המשטרה. זה לא המשטרה ביום יום שעוד משחקת אותה כמפרידה בין היהודים לבין הערבים (ס' 6 לתצהיר תושב הרובע המוסלמי, [REDACTED])

הבעיה שהמשטרה רק מתבוננת לא מתערבת. הכול לעיני השוטרים, יש גם מצלמות, אבל המשטרה לא עושה כלום. אני הגשתי מספר תלונות בעבר, אבל אין טעם לאור חוסר תגובה של המשטרה בעבר (ס' 5 לתצהיר בעל חנות התכשיטים והחולצות, [REDACTED], ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

למחרת אנחנו חוזרים לשגרה. העיריה עושה חלק ואנחנו עושים חלק. אם שברו למישהו, הוא צריך לשלם בעצמו. הגשנו בעבר תלונות, אף פעם לא יצא כלום. אמרו השוטרים שיראו מצלמות ויבררו אבל לא יצא כלום אף פעם. אומרים שאי אפשר לזהות כי היו הרבה אנשים (ס' 12 לתצהירו של [REDACTED], בעל חנות לבגדים ברח' הגיא ברובע המוסלמי)

המשטרה לא עושה כלום נגד האלימות, רק השוטרים מבקשים לעיתים מהמתנחלים להמשיך לכיוון הכותל (ס' 13 לתצהירו של [REDACTED], פעיל חברתי ומנהל את מרכז הקהילה האפריקאית בעיר העתיקה)

חשוב לי גם להגיד שבכל מצעד השוטרים רק שומרים על המתנחלים. רק נותנים למתנחלים ביטחון. גם כאשר השוטרים רואים את המתנחלים עושים נזק, השוטרים לא עושים כלום (ס' 21 לתצהירו של [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי)

#### **ו. המשיבים מס' 1-2 הפנו בדחייתם את פניית המשיבים לדוגמאות לא רלוונטיות**

65. בניסיון להצדיק את התנהלותם הלא חוקית, המשיבים מס' 1-2 הפנו בס' 13 להחלטתם מיום 16.4.2015 הדוחה את פניית העותרים, לדוגמאות להגבלות והסדרי תנועה בעיר העתיקה הדומות לשיטתם לאלה המוטלות ברובע המוסלמי בזמן מצעד "ריקוד הדגלים".
66. כפי שיפורט להלן, הדוגמאות שהפנו אליהם המשיבים מס' 1-2 אינן רלוונטיות וכלל אינן מתקרבות לחומרת הפגיעה בזכויות תושבי הרובע המוסלמי בעת מצעד "ריקוד הדגלים".
67. למעט "סיבוב השערים", אין בדוגמאות שאליהן הפנו המשיבים מס' 1-2 חשש לאלימות ולהסתה נגד התושבים מצד המשתתפים בהן. נהפוך הוא, האירועים שהוזכרו נועדו לטובת התושבים ומאפשרים להם לחגוג, לקיים את שגרת חייהם ולהשאיר את החנויות פתוחות. כפי שהעיד בס' 13 לתצהירו [REDACTED], בעל חנות לבגדים ברח' הגיא ברובע המוסלמי, מצעד "ריקוד הדגלים": "זה היום היחיד בשנה שמכריחים אותנו לסגור ככה (לא מבחינה שלנו)".

## ימי השישי של חודש הרמאדן

68. כך העיד בס' 6 לתצהירו [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי ורכז שטח של העותרת

מס' 1, כי ישראלים יהודים עוברים ומסתובבים ברובע, החנויות והחיים מתנהלים כרגיל:

ביום השישי של הרמאדן מגיעים לדעתי בין 100 אלף ל-700 אלף מתפללים. המשטרה ביום הזה לא מונעת תנועה, אלא מסדרת אותה בגלל הכמויות הגדולות של המתפללים. המשטרה מציבה בשערים המרכזיים (אריות, שכם, פרחים ואשפות) מחסומים לא סגורים – כלומר, שמים מחסומים בצדדים של הדרכים בשערים כדי לסמן מאיפה לעבור ולהדריך איך להגיע למסגד. לדעתי המחסומים שם גם אם יהיה מצב חרום ויצטרכו לסגור אותם פתאום, אך בעיקרון הם פתוחים והתנועה זורמת. אני לא ראיתי שמונעים מישראלים יהודים לעבור, נהפוך הוא, ראיתי ישראלים יהודים עוברים ומסתובבים ברובע. החנויות ברובע המוסלמי פתוחות, גם הבסטות, והחיים כרגיל. זה יום מצוין לפרנסה בתוך העיר העתיקה. המשטרה גם לא סוגרת את הכניסות לרח' הגיא מהסמטאות המתחברות אליו.

69. מר [REDACTED] ציין בס' 7 לתצהירו, כי היו אירועים חריגים בעת של מתיחות פוליטית, בהם

הוטלו הגבלות מסוימות על המתפללים בהר הבית, אך לא על כלל התושבים של הרובע

המוסלמי והישראלים-יהודים:

היו פעמים, כמו ברמאדן בקיץ האחרון, שבגלל המצב הפוליטי הטילו מגבלות על גיל וכמות המתפללים באל אקצה ואז היו יותר מחסומים כדי לאכוף את המגבלות. אך אלה היו מגבלות על המתפללים המוסלמים ולא על הישראלים היהודים.

## תהלוכות חתונה

70. מר [REDACTED] העיד בס' 5 לתצהירו כי בעת תהלוכות החתונה של התושבים, ישראלים

יהודים עוברים ומסתובבים ברובע, החנויות והחיים מתנהלים כרגיל:

לגבי תהלוכות חתונה, לא בסדר שהמשטרה מפנה לכך. התהלוכות בעיקר ברח' הגיא, אין מחסומים, לא סוגרים חנויות ובתים, הישראלים היהודים ממשיכים ללכת. לפעמים גם היהודים הולכים בתוך התהלוכה. המשטרה לא מתערבת ורק מסתכלת מרחוק שלא יקרה משהו לא בסדר. החיים של הרובע כרגיל, גם אם יש פקק ל-10 דק' או חצי שעה מקסימום. החיים והתושבים כרגיל, וגם התושבים ועוברי האורח מצטרפים (מי שרוצה) לחגיגה. החוגגים מחלקים סוכריות לתושבים וזה יום כיף לרובע המוסלמי.

71. מר [REDACTED] העיד בס' 5 לתצהירו, כי בחג "שבת האור" חופש התנועה של התושבים נשמר, החנויות והחיים מתנהלים כרגיל:

בשבת האור לא סוגרים את העיר העתיקה, אלא מצמצמים את כניסת האנשים לאזור כנסיית הקבר, בגלל שאין מספיק מקום לכולם. המחסומים מתרכזים באזור הרובע הנוצרי ליד כנסיית הקבר. זה חג שנחגג ע"י תושבי הרובע הנוצריים. המשטרה סוגרת מסביב לכנסיית הקבר בשביל לווסת את התנועה של האנשים, לא סוגרים כניסה לרובע הנוצרי והעיר העתיקה, החנויות נשארות פתוחות והתושבים זזים בשכונה שלהם חופשי. לא מונעים מאף אחד לצאת או לחזור לבית שלו. אין שם גם אלימות נגד תושבי העיר העתיקה מצד המשתתפים באירוע, לא מפחדים לצאת מהבית – מי שמשתתפים בחג חוגגים חג דתי ולא יוצאים נגד התושבים. גם עבור התושבים המוסלמים זה יום חג ומי שיש לו חנויות זה יום של עסקים טובים.

72. עדותו של מר [REDACTED], נתמכת גם בתצהירו של מר יוני מזרחי, מנכ"ל ארגון "עמק שווה", אשר ביקר בעיר העתיקה בחג "שבת האור", במהלך חודש אפריל האחרון. מר מזרחי העיד כי היו מחסומים בשער יפו והשער החדש כדי לווסת את כניסת הקבוצות של המאמינים לכנסיית הקבר. כך גם, במספר רחובות המובילים לכנסיית הקבר היו מחסומים. אך החנויות ברחובות החסומים נותרו פתוחות, התושבים וחברי הקהילה היו יכולים לצאת ולהיכנס. מר מזרחי התרשם כי היה דיאלוג חיובי בין נציגי הקהילה הנוצרית לבין השוטרים, כאשר הנציגים של הקהילה עמדו ליד המחסומים ואמרו לשוטרים את מי להכניס ואת מי לא.

### "סיבוב השערים"

73. מדובר בסיבוב שערים סביב שערי הר הבית, המתקיים בראש כל חודש עברי כחלק ממצוות שמירת המקדש. האירוע מאורגן על-ידי ישיבת עוד יוסף חי ביצהר בהנהגת הרב יצחק גינזבורג (המוציא לאור של החוברת "ברוך הגבר", שבה הוצדק מנימוקים שונים טבח מערת המכפלה שביצע ברוך גודלשטיין).

74. מבלי להיכנס לשאלת חוקיותו של "סיבוב השערים", הרי ש"ריקוד הדגלים" חמור עשרות מונים מבחינת משכו, עוצמת הפגיעה בזכויות תושבי הרובע המוסלמי ואלימות המשתתפים בו. "סיבוב השערים" מהווה מעין מצעד "ריקוד דגלים" בפרופורציות קטנות.

75. כך העיד בס' 16 לתצהירו פעיל זכויות האדם, [REDACTED]:

ביום 19.4.2015 הגעתי לעיר העתיקה כדי לתעד את האירוע המכונה "סיבוב שערים". זה אירוע שנערך בכל ראש חודש, יש צעדה שסובבת את שערי הר הבית, עם הקשרים לבית המקדש, לזה שצריך לקום בית המקדש והתכוננות למצב שבו בית המקדש יוקם. אנשי תנועות הר הבית מתקבצים באזור הכותל, ביציאה מהכותל לכיוון רח' הגיא,

ובסביבות השעה 19:00 הם יוצאים בצעדה. הפעם היו להערכתו בסביבות כ-1,500 איש (פעם שעברה צעדו להערכתו כאלף איש). לפני שהגעתו לכותל עשיתי מסלול משער האריות, בויה דלורוזה ומשם לכיוון הכותל. הגעתי לאזור ב-18:15 והתחלתי לתעד. ראיתי הרבה כוחות (מג"ב משטרה, וכל מיני לוחמים). היו מחסומים שכבר פעלו, היו מחסומים שכבר היה נראה שהם עומדים לפני סגירה. הם סוגרים את כל הכניסות לרח' הגיא במקטע בין הכניסה לכותל ועד לאכסניה האוסטרית, ואת הכניסות לוייה דלורוזה מהאכסניה האוסטרית ועד שער האריות. כשאני עברתי בשעה 18:30, עדיין היו חנויות פתוחות, להבדיל ממצעד "ריקוד הדגלים", שם החנויות נסגרות כבר בסביבות 16-17. המצעד יצא בסביבות 19:15, בסביבות בין 30-40 דק' המצעד מסיים לעבור ברח' הגיא. איפה שהמצעד מסיים לעבור, השוטרים פותחים מיד אחרי את המחסומים. בזמן שהמצעד עובר אין מעבר של פלסטינים במסלול. סיבוב השערים פוגע בתושבים, אבל אי אפשר להשוות את עוצמת, משך והיקף הפגיעה ביחס למצעד "ריקוד הדגלים". סיבוב השערים הוא מצעד "ריקוד הדגלים" בפרופורציות קטנות יותר. במצעד "ריקוד הדגלים", הרובע המוסלמי כולו והכניסה הראשית אליו בשער שכס במצור, ב"סיבוב השערים" הפגיעה היא לזמן קצר יותר בעיקר במסלול של המעבר.

76. מצעד "סיבוב השערים" החודשי מדגים כי הפגיעה בזכויות התושבים הפלסטינים ברובע המוסלמי, אינה חד פעמית, אלא נמשכת ומצטברת לאורך כל השנה, כאשר השיא שלה במצעד "ריקוד הדגלים". כך העיד בס' 12 לתצהירו [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי: זה לא רק פעם בשנה בהפגנת הדגלים – יש למתנחלים גם יום בחודש של מצעד קטן, סיור שערים...

## ז. מאמצי המארגנים ואישי ציבור דתיים למנוע את האלימות מעידים דווקא על הצורך למנוע את המעבר ברובע המוסלמי, בוודאי בשנים הקרובות

77. כפי שקורה בכל שנה לקראת מועד המצעד, אף הפעם המשיבה מס' 3 הודיעה כי תנקוט לכאורה בפעולות למניעת אירועי האלימות מצד המפגינים. אך המציאות חזרה והוכיחה את אוזלת ידה וכישלונה בכך מדי שנה – אף אם אכן יש רצון כן מצד המשיבה מס' 3 למנוע אלימות, הרי שהמפגינים רובם ככולם אינם חברים בעמותה, אלא מגיעים כקבוצות או כיחידים מכל רחבי המדינה והגדה המערבית, אין לה שליטה או אוטוריטה כלשהי עליהם.

78. זאת ועוד, צילומי וידיאו מהמצעד מראים כי חלק מהסדרנים שהמשיבה מס' 3 מציבה במסלול המצעד, בעצמם מצטרפים לחבריהם באלימות ובהסתה. כך גם העיד בס' 14 לתצהירו [REDACTED], תושב הרובע המוסלמי:

אני רוצה להגיד שחלק מהסדרנים של המפגינים בעצמם משתתפים בבלאגן שהם עושים. מנגד, לי ולחברים שלי החובשים יש הוראות

**שאסור לנו להיות מעורבים בהפגנות באירועים שאנחנו בתפקיד וגם  
במצעד שנה שעברה הקפדנו על זה.**

79. לא למותר לציין, כי מדיווח תקשורתי עלה שלקראת המצעד בשנת 2012, המארגנים עצמם קראו לצעדה בשכונת שיח ג'ראח, מחוץ לתוואי המאושר, ואף קיימו עצרת והרקדה ליד המטה הארצי של המשיבה מס' 2, הסמוכה לשיח' ג'ראח

<http://www.hakolhayehudi.co.il/?p=31437>.

80. כך גם, כבכל שנה לקראת מועד המצעד, אף הפעם מספר רבנים, אישי ציבור ואנשי חינוך דתיים פרסמו קריאות פומביות למפגינים להימנע מאלימות והסתה. שוב, אין בכך מענה רציני כלשהו, שכן, הרבנים ואנשי חינוך אלה לכל היותר מייצגים את קהילותיהם המצומצמות, או את מוסדות החינוך שבראשם הם עומדים, ואין להם שליטה על עשרות אלפי המפגינים המשתתפים במצעד. זאת בשעה שיש רבנים ואנשי חינוך דתיים רבים אחרים, אשר נמנעים מלהתבטא בנושא (בין היתר מחשש שיותקפו כנותנים יד לחלוקת ירושלים), ששתיקתם מפורשת בציבור כהסכמה. למרבה הצער, יש גם יותר מדי רבנים ואנשי חינוך דתיים התומכים בריש גלי באלימות ובהסתה כלפי האוכלוסייה הפלסטינית בישראל.

81. לא למותר לציין, כי המאבק בגזענות, בשנאה ובפשעי שנאה, דורש טיפול שורש ברבדים שונים (מנהיגותיים, משפטיים, חינוכיים ועוד). לא ניתן לרפא בהינף יד חלקים לא קטנים מהציבור מנגע הגזענות והאלימות, ובטח לא תוך שבועות ספורים (בסמוך למצעד).

**ח. ההסלמה בפשיעה הלאומנית היהודית בירושלים ואלימות חלק מהמפגינים ב"סיבוב  
השערים" האחרון כאזהרה לבאות**

82. אין צל של ספק כי לנוכח ניסיון העבר המר, ובפרט הניסיון המר מאירוע "סיבוב השערים" האחרון (נערך ביום 19.4.2015), שקיימת סכנה ב"וודאות קרובה" לאלימות, הסתה, התפרעות ופגיעה חמורה בסדר הציבורי מצד המפגינים, במהלך מצעד "ריקוד הדגלים" השנה. כך העיד בס' 17 לתצהירו פעיל זכויות האדם, [REDACTED], על אלימות המשתתפים ב"סיבוב השערים" האחרון:

חשוב לומר שיש מאפיינים דומים בין מצעד "ריקוד הדגלים" לבין "סיבוב השערים" מבחינת האלימות של המשתתפים. ב"סיבוב השערים" שתיעדתי ביום 19.4.2015, המשתתפים דפקו על דלתות הבתים והחנויות עם הידיים והדגלים, נתנו עם המוטות של הדגלים מכות לכל מיני סוככים וגגות, ניסו לפגוע במנורות תאורה. ראיתי אותם מנסים לנער כבל עם מנורות. היו קריאות של הסתה "נקמה", "יימח שמכם", "מוות לערבים", "מוחמד מת", "שיישרף הכפר". היה קטע אחד שבחורי ישיבה שרו דקות ארוכות "מוות לערבים" והמפקד במקום לעצור אותם, רק שם את אצבעו על פיו ואמר להם "ששש...". הם התעלמו ממנו והמשיכו עם שירי ההסתה שלהם. זה נראה מגוחך,

**המפקד פשוט נראה כמו גננת בגן ילדים שעושה שקט לילדים ולא כאיש  
כוחות החוק שמנסה לאכוף אותו.**

83. העותרים סבורים כי דווקא השנה, לנוכח עליית המדרגה בפשיעה הלאומנית היהודית ושטף האלימות כלפי האוכלוסייה הפלסטינית בירושלים, מאז הקיץ האחרון, אין מקום להעמיד את תושבי הרובע המוסלמי בסיכון מצד גורמים קיצוניים שעלולים לנצל לרעה את המצעד.
84. אמנם אלימות על רקע לאומני מתרחשת בירושלים מזה שנים מכל הצדדים, אך כל אדם שעניו בראשו, ובפרט אדם המתגורר בירושלים, שם לב להסלמה בשנה האחרונה בכמות ועוצמת האלימות מצד גורמי הימין הקיצוני, שהפכה לשגרה יום יומית.
- מצ"ב להדגמה רשימת אירועים מוכרים של פשיעה לאומנית יהודית בירושלים מאז הקיץ האחרון (יש להניח כי למשיבים מס' 1-2 נתונים מקיפים יותר) ומסומנת 7/2
85. כך גם העיד בס' 19 לתצהירו פעיל זכויות האדם ותושב ירושלים, [REDACTED], על ההסלמה בשנה האחרונה באלימות הלאומנית היהודית:

**בתור פעיל זכויות אדם שעוקב אחר אלימות הימין הקיצוני והכהניסטי, בפרט בירושלים, מאז הקיץ הייתה עליית מדרגה משמעותית, הן בהיקף הפעילות והאלימות, והן בעוצמה שלה. היו תקיפות רבות של פלסטינים בירושלים על רקע לאומני, אפשר לומר שהן ממש עניין יומיומי. פעילי הימין הקיצוני תופסים פלסטינים ברחוב, במקומות העבודה שלהם ותוקפים אותם, אפילו נכנסו לשכונות והכפרים הפלסטינים בסביבת ירושלים, תקפו והיו המון דיווחים על ניסיונות לחטוף. לא חסרות דוגמאות. בנוסף על הפרשה של אבו חדיר, פעילי ימין קיצוני שרפו את בית הספר הדו לשוני (זה התחיל מכתובות נאצה, פגיעות בתלמידות ומורות שהיו בדרכן אל ומבית הספר). יש גם הרבה קריאות לא להעסיק ערבים, הם עוברים בחנויות ואומרים לבעלי עסקים לא להעסיק ערבים. הייתה למשל הפגנה מול סניף רמי לוי. היו כרוזים שהודבקו בקריית שאול לא להעסיק ערבים ולהחרים עסקים שכן מעסיקים ערבים.**

**ט. מיצוי הליכים**

86. כמתואר, במהלך השנים האחרונות, העותרת מס' 1 ונציגיה חזרו ופנו לגורמים הרלוונטיים ברשויות החוק, בדרישה שתוגבר אכיפת החוק במצעד ויעשו כל המאמצים על מנת למנוע עבירות ולמיצוי הדין עם העבריינים. להלן, מספר דוגמאות לפניית העותרת מס' 1 למשיבה מס' 2 בעניין:

א. לקראת המצעד בשנת 2013, העותרת מס' 1 שלחה מכתב ביום 24.4.2013 למשיבה מס' 2, בו הפנתה לאלימות, לקריאות ההסתה, ולפגיעה הקשה באוכלוסייה הפלסטינית המקומית, בפרט בשכונת שיח ג'ראח במהלך המצעד בשנים הקודמות, וקראה לאכיפת החוק על המארגנים והמפגינים.



- ב. ביום 28.4.2013 נתקבל מכתב מעוזר ממ"ז ירושלים, רפ"ק שימי מרציאנו, בו על אף התיעוד המצולם הרב הוא הכחיש שבמצעד בשנת 2012 היו "אירועים קשים", וטען כי לא ניתן אישור למעבר המצעד בשכונת שיח ג'ראח. רפ"ק מרציאנו לא התייחס לבעיית אכיפת החוק על המארגנים והמפגינים.
- ג. ביום 7.5.2014 שלחה העותרת מס' 1 מכתב למפקד מחוז י-ם במשטרה דאז, ולמשיבה מס' 4, בו הפנתה למידע ולתיעוד הרב שנאסף במצעדים בשלוש השנים הקודמות בעניין אלימות המפגינים ואוזלת היד של המשיבה מס' 2. במכתב נתבקשה המשיבה מס' 2 להנחות את כוחותיה לאכוף את החוק על המפגינים בזמן אמת, ולתעד ביצוע של עבירות הסתה על מנת למצות את הדין עם מבצעי העבירות.
- ד. ביום 13.5.2014 נתקבלה תשובת עוזר ממ"ז ירושלים, פקד יריב כהן, אשר הודיע כי **"משטרת ישראל מודעת לחוק ואינה מתנערת מחובת אכיפתו"**, ומחה על הטענות בדבר מדיניות מפלה מצד משטרת ישראל באכיפת החוק במהלך המצעד.
- מצ"ב התכתובת הנ"ל ומסומנת 8/נ "א"-ד"
87. ביום 12.5.2014, נתקיים דיון בוועדת הפנים והגנת הסביבה בכנסת, בעניין המצעד. הדיון לא נועד כדי לדון באלימות המפגינים, בכישלון אכיפת החוק עליהם בזמן אמת, ובפגיעה הגורפת בזכויות התושבים והסוחרים ברובע המוסלמי – הדיון נתקיים כדברי יו"ר הוועדה, חה"כ מירי רגב, לבקשת יו"ר ארגון "עטרת כהנים": **"כדי לשמוע את התייחסות משטרת ישראל, מדוע מצעד הדגלים לא יכול לעבור בשער האריות ובשער הפרחים כי הרי יש לשני השערים האלה משמעות לאומית והיסטורית. אני מבקשת מהנציגים של מתי דן או "עם כלביא" שיציגו את הנושא"**;
- על אף שהמטרה הברורה של הדיון הייתה להפעיל לחץ על המשיבה מס' 2 להרחיב את מסלול המצעד גם לשער האריות והפרחים, לדיון הגיעה עו"ד אשרת מימון, מנהלת פיתוח מדיניות אצל העותרת מס' 1. עו"ד מימון השמיעה בדיון את קולם של התושבים המקומיים הסובלים מאלימות המפגינים ומהמגבלות הדרקוניות על חופש התנועה שלהם, והציגה את הביקורת על אוזלת היד של המשיבה מס' 2 באכיפת החוק על המפגינים. למרבה הצער, אוזני חברי הוועדה לא היו קשובות לביקורת על המצעד ומארגניו, ויו"ר הוועדה לא הסכימה להעמיק את הדיון בה (פרוטוקול הדיון צורף וסומן 4/נ).
88. משכלו כל הקיצין, לנוכח התיעוד הרב שהצטבר בידי העותרים ואחרים, הן לגבי אלימות המפגינים, הן לגבי אוזלת היד של המשיבה מס' 2, והן לאור אירועי האלימות שהסלימו בחודשים האחרונים בעיר, בלב כבד פנו העותרים ביום 30.3.2015 למשיבים מס' 1-2 בדרישה למונע את מעבר המצעד ברובע המוסלמי השנה.
- מצ"ב הפנייה ומסומנת 9/נ "א"
89. ביום 16.4.2015, השיבה המשיבה מס' 4 כי **"התיאום שנעשה עם העירייה בהקשר למצעד הינו בעיקר בנושאי הצבת במות, תחבורה ופעולת הרכבת הקלה, ואינו נוגע לשאלת המעבר ברובע המוסלמי"**.
- מצ"ב תשובת המשיבה מס' 4 ומסומנת 9/נ "ב"
90. ביום 16.4.2015 השיבו המשיבים מס' 1-2 (המכתב נמסר ביום 21.4.2015), כי הם דוחים את הדרישה למניעת מעבר הצעדה דרך שער שכס ורחוב הגיא, זאת לאחר ששקלו וביצעו את

האיזונים הקבועים בפסיקת בג"צ. כמתואר, המשיבים מס' 1-2 טענו טענה לא נכונה כי מסלול המצעד ברובע המוסלמי "עמד במבחן בג"צ", והפנו לדוגמאות לא רלוונטיות ומטעות להטלת מגבלות על התושבים באירועים אחרים המתקיימים בעיר העתיקה.

מצ"ב תשובת המשיבים מס' 1-2 ומסומנת 9/ג

91. מאחר שהמשיבים מס' 1-2 הודיעו בתשובתם כי נערכה ביום 15.4.2015 פגישת תיאום עם המארגנים, העותרים המתינו עם הגשת עתירה זו עד לאחר שהתברר להם כי אכן הוגשה בקשה רשמית מטעם המשיבה מס' 3 לקיום המצעד ברובע המוסלמי.

92. יצוין כי ביום 6.5.2015 אמורה להתקיים פגישה בין נציגי פורום "תג מאיר" לבין המשיב מס' 1, אשר בה יוצגו בפניו עמדת הפורום וההתנגדות של אישי ציבור ורבנים מהציבור הדתי לאומי למעבר המצעד ברובע המוסלמי, אך לנוכח קוצר הזמן (המצעד יתקיים ביום 17.5.2015) וההחלטה החד משמעית של המשיבים מס' 1-2 מיום 16.4.2015 לדחות את דרישת העותרים, מוגשת עתירה דחופה זו עתה.

## י. הטענות המשפטיות

### האיזונים והשיקולים שנקבעו בפסיקה להגבלת חופש ההפגנה

93. העותרים מאמינים כי חופש ההפגנה הוא אכן זכות יסוד מרכזית במדינה דמוקרטית, ויש להגבילו רק במקרים הנדירים שבנדירים. כפי שתואר, עתירה זו הוגשה לאחר התלבטות קשה ובליט ברירה.

94. בימ"ש נכבד זה וערכאות אחרות, הגנו במשך עשרות שנים על חופש הביטוי ועל הזכות להפגין בישראל, תוך מתן הנחיות למשיבה מס' 2, בדבר האיזונים שעליה לשקול והזהירות המרבית שעליה לנקוט בהטלת מגבלות על מימוש זכות זו.

95. המאבק המשפטי על חופש ההפגנה הגיע לשיאו בשנים האחרונות, בעתירות בעד ונגד קיום מצעד הגאווה בירושלים (בג"צ 8988/06 יהודה משי זהב נ' מפקד מחוז ירושלים (פורסם בנבו, 27.12.06); בג"צ 5277/07 ברוך מרזל נ' מפקד משטרת מחוז ירושלים (פורסם בנבו, 20.6.07); בג"צ 5317/08 ברוך מרזל נ' מפקד משטרת מחוז ירושלים, מר אהרון פרנקו (פורסם בנבו, 21.7.08)), בעיר אום אל פחם (בג"צ 6802/08 איתמר בן גביר נ' מפקד המחוז הצפוני-ניצב שמעון קורן (פורסם בנבו, 29.10.08)), ולגבי הפגנות סולידריות עם תושבי שכונת שיח ג'ראח (בג"צ 1654/10 נאצר אלראווי ועוד 69 אחרים נ' משטרת ישראל (פורסם בנבו, 4.3.10)).

96. קיימת פסיקה עקבית ורבה של בימ"ש נכבד זה בנושא. כאשר, נקבע כי חופש הביטוי והזכות להתכנס ולהפגין הם מזכויות היסוד המרכזיות של האדם בישראל. עם זאת, נקבע כי אין הן זכויות מוחלטות ויש לאזן, באמצעות המבחנים שנקבעו, אל מול זכויות אדם יסודיות אחרות ואינטרסים מוגנים נוספים (ראו בג"צ 153/83 אלן לוי הנ"ל).

**הביטול המלא של חופש התנועה, חופש העיסוק וזכות הקניין של תושבי ובעלי החנויות ברובע המוסלמי אינו חוקי**

97. על פי הפסיקה העקבית ורבת השנים של בימ"ש נכבד זה, כאשר מדובר בהתנגשות "בין שתי זכויות בעלות רמה נורמטיבית שווה. נדרש, איפוא, איזון בין השתיים, באופן שיתאפשר מימושה המהותי של האחת, בלי לפגוע מהותית באחרת" (ראה פסקה 6 לפסה"ד בבג"צ 153/83 לוי הנ"ל).

98. כפי שעולה מהתיעוד המצולם הרב בשנים האחרונות ומהעדויות שצורפו לעתירה זו, כדי לקיים את המצעד ברובע המוסלמי מבוצעת רמיסה מוחלטת של זכויות התושבים והסוחרים הפלסטיניים. לא מבוצעים איזונים בין חופש הביטוי וההפגנה של המפגינים לבין זכויות התושבים, ואין מדובר בפגיעה מסוימת ונסבלת בחופש התנועה וחופש העיסוק – קיום המצעד ברובע המוסלמי דורש מהתושבים להתבצר בבתיהם ומהסוחרים לסגור את חנויותיהם, כדי להגן על נפשותיהם.

99. כך גם, כפי שעולה מהתיעוד המצולם הרב בשנים האחרונות ומהעדויות שצורפו לעתירה זו, מדי שנה המפגינים פוגעים בחנויות, מחבלים במנעולי דלתות, שוברים שלטים ומנורות, מכים על דלתות וכותבים כתובות נאצה על הבתים והחנויות; הציפייה של המשיבים מס' 1-2 כי בכל שנה ושנה התושבים ובעלי החנויות ברובע המוסלמי יקריבו מחדש את קניינם הפרטי וישלימו עם השחתתו על ידי המפגינים, אינה חוקית בעליל.

**קיימת סכנה ממשית ומוכחת להפרת הסדר הציבורי, אלימות והסתה מצד חלק מהמפגינים במצעד**

100. כמתואר, מדובר בעתירה יוצאת דופן, שבה ביהמ"ש מתבקש להורות למשיבים מס' 1-2 להגביל את חירות ההפגנה לא בשל החשש מקהל עוין, לא בשל חשש מפגיעה ברגשות הציבור, אלא בשל ההתנהגות האלימה ממש החוזרת מצד המפגינים עצמם.

101. ככל הידוע, עד היום כבי' ביהמ"ש דן לגופו רק בפסק דין אחד במקרה שבו החשש לאלימות היה מצד המפגינים עצמם (בג"צ 148/79 סער ואח' נ' שר הפנים והמשטרה ואח', פ"ד לד(2) 169). בכל המקרים האחרים שבהם דן כבי' ביהמ"ש בעניין הטלת מגבלות על חופש ההפגנה, הסיכון המרכזי היה מצד קהל עוין ולא מצד המפגינים. כך למשל, לא עלתה טענה כי הצועדים במצעדי הגאווה בירושלים היוו סיכון לקהל הצופים, נהפוך הוא, בפסה"ד בעניין מצעד הגאווה בשנת 2006, כבי' הנשיאה (בדימוס) ד. בייניש העירה כי העותרים נגד קיום המצעד "פועלים ומתבטאים באמצעי התקשורת באופן המלבה את אש האלימות... העותרים הם דוברים מרכזיים של הציבור שמפני אלימותו הם מתריאים" (פסקאות 5 ו-8 לפסה"ד).

102. כאמור, בבג"צ 148/79 סער הנ"ל, החשש היה כי ביטחון הציבור ייפגע בשל התנהגותם האלימה של המפגינים עצמם. כבי' הנשיאה (בדימוס) השי' א. ברק טען כי אילו סירב המשיב מס' 1 דאז לאשר לעותרים לעבור במצעד ליד משרדי ממשלה, זאת לאחר שניסו לפרוץ

למשרד השיכון בתל אביב כחודש קודם לכן, היה מקום לאשר החלטה זו ("זכות התהלוכה אינה כוללת בחובה את הזכות להיכנס שלא כדין למשרד ממשלתי"). באופן דומה, בענייננו כב' ביהמ"ש מתבקש לקבוע כי זכות ההפגנה של המשתתפים במצעד "ריקוד הדגלים" אינה כוללת את הזכות לנקוט באלימות מילולית ופיזית כלפי התושבים, הסוחרים ורכושם ברובע המוסלמי.

103. יודגש כי בעתירה זו, העותרים לא טוענים כי יש למנוע את מעבר המצעד ברובע המוסלמי בשל פגיעה ברגשותיהם הדתיים והמוסריים של תושבי וסוחריו הרובע. זאת הן לאור אמונתם בעליונות חופש הביטוי והפגנה וכי עליו לסגת מפני השמירה על רגשות הציבור רק במקרים הנדירים שבנדירים, והן מאחר שהתנהגות המפגינים במצעד חצתה מזמן את הגבול שבין פגיעה ברגשות לעבירות של אלימות, הסתה לגזענות, לאלימות או לטרור, ולחבלה בגוף וברכוש. בהקשר זה, יצוין כי בפסה"ד בעניין מצעד הגאווה בשנת 2007, כב' הנשיאה (בדימוס) ד. בייניש העירה כי "למשל, היה אמור מצעד הגאווה להיערך בלב השכונות החרדיות בעיר. ברי כי מעשה כזה היה מנוגד באופן קיצוני לסובלנות ההדדית המחייבת את בני החברה כולה, והיה יוצר פגיעה אנושה ברגשות הציבור החרדי-דתי" (פסקה 8 לפסה"ד).

104. סמכות המשיבה מס' 2 להטיל מגבלות על עריכת אסיפות ותהלוכות מעוגנת בסעיף 84(א) לפקודת המשטרה (נוסח חדש), התשל"א-1971 (להלן: "הפקודה"). סעיף זה קובע כי אם "סבור מפקד משטרת המחוז כי קיום הביטחון הציבורי או הסדר הציבורי מחייבים זאת", נתונה בידי הסמכות לדרוש את הגשתה של בקשה בכתב על-ידי מי שרוצה לארגן אסיפה או תהלוכה תחת כיפת השמיים. על-פי סעיף 85 לפקודה, רשאי המשיב מס' 1 ליתן רישיון לעריכת אסיפה או תהלוכה כמבוקש, ליתן רישיון בתנאים או לסרב לבקשה.

105. בבג"צ 153/83 לוי הנ"ל נקבעה ההלכה, עליה חזר כב' ביהמ"ש בפסקי הדין שנתנו בעתירות בעניין קיום מצעד הגאווה בירושלים, לפיה מחד גיסא אין לאפשר מצב דברים שבו קהל עוין ימנע מהמפגינים לממש את זכותם להפגין, שכן, "אין לתת וטו לאספסוף ופרס לאלימות". מאידך גיסא, יש להתחשב בכך שהקהל העוין עלול להיות מסוכן ו"חופש ההפגנה אסור לו שיהפך למרחץ דמים... אסור לו לחופש התהלוכה שיצעיד את המדינה 'אלי תהום' " (פסקאות 9-10 לפסה"ד).

106. ההלכה הפסוקה קבעה, כי צריך לעשות איזון בין שני השיקולים בשתי רמות, אשר קשורות בסמכותו ובאחריותו של המשיב מס' 1 לשמור על ביטחון הציבור והסדר הציבורי – רמת האיזון הראשונה, עניינה בפעולת המשיבה מס' 2, אשר צריכה לעשות כל שביכולתה כדי לאפשר את קיום ההפגנה ולא להיכנע לאלימות (בהתחשב בין היתר במשאביה המוגבלים וכן בגודל קהל המפגינים והצופים); רמת האיזון השנייה, רלוונטית כאשר חרף פעולת המשיבה מס' 2 הסיכון הנובע מהגורמים האלימים עדיין עומד בעינו, אם בשל מחסור בכוח אדם לאבטחת המצעד או בכוח אדם מיומן ומצויד דיו, ואם בנסיבות העניין אין למשיבה מס' 2 יכולת לשליטה אפקטיבית במתרחש.

107. אמת המידה שנקבעה בפסיקה לגבי רמת האיזון השנייה, מתבססת על מבחן "הוודאות הקרובה". בהתאם למבחן זה, ניתן להגביל את חופש הביטוי וההפגנה רק כאשר ישנן ראיות של ממש לכך שמתקיים חשש קרוב לוודאי לפגיעה בשלום הציבור ובביטחונו.

108. על פי ההלכה הפסוקה, אף בהתקיים חשש קרוב לוודאי לפגיעה בביטחון הציבור, על המשטרה לנקוט באמצעי מגביל שפגיעתו בחופש הביטוי וההפגנה היא הפחותה ביותר (בג"צ 4712/96 סיעת מר"צ נ' מפקד מחוז ירושלים, פ"ד נ(2) 822, 832). נפסק כי יש לאסור על קיומה של הפגנה, אסיפה או תהלוכה נוכח הסיכון הצפוי מהקהל העוין, רק כאמצעי אחרון. יש לשקול שימוש באמצעים חריפים פחות במסגרתם תתאפשרנה ההפגנה או התהלוכה, אם כי לא לפי תכנון יוזמיה אלא תוך שינויים מבחינת מקום, זמן והיקף (ראה בג"צ 153/83 לוי הנ"ל, בעמ' 412; וגם פסקי הדין בעניין מצעד הגאווה הנ"ל).

109. בבג"צ 153/83 לוי הנ"ל, נכתב בעניין יישום מבחן "הוודאות הקרובה" כי:

מבחן "הוודאות הקרובה" משמעותו, כי אין צורך בוודאות ברורה או מיידית. כמו כן אין די באפשרות תיאורטית. הדרישה היא לראיות "של ממש" (ד' ליבאי", הזכות להתקהל ולהפגין בישראל" עיוני משפט ב (תשל"בל"ג) 54, 65). ההערכה צריכה להתבסס על עובדות ידועות, לרבות נסיון העבר. אין די בהשערות, בספקולציות ובחששות. טיעון על אפשרות ממשית של פגיעה בביטחון הציבור אינו מספיק. המציאות בשטח צריכה להצביע על סכנה ממשית ומסתברת תוך אפשרות של "קיצוץ" בין מידת ההסתברות לבין מידת החומרה שבפגיעה. בעניין זה אין לנקוט שיטה של חכם לאחר מעשה ואין לשפוט לפי העובדות וההתרחשויות הידועות לנו בדיעבד. יש לשפוט לפי המציאות, שעמדה לנגד עיני בעל הסמכות שעה שהחליט. עם-זאת, הטיעון, כי אין להיות חכם לאחר מעשה, אין בו צידוק להיות טיפש לפני המעשה (ס' 16 לפסה"ד).

110. כמתואר, בעניינו הוכח מעבר לכל ספק והוצגו ראיות מקיפות הן מהמצעדים הקודמים, הן ממצעד "סיבוב השערים" האחרון (התקיים ביום 19.4.2015), והן מההסלמה בפשיעה הלאומנית היהודית בירושלים מאז הקיץ, לכך שקיימת סכנה ממשית לאלימות מילולית ופיזית קשה מצד המפגינים במצעד "ריקוד הדגלים" ברובע המוסלמי השנה. אין מדובר בהשערות ובספקולציות בלבד, זו המציאות המצערת אשר ידועה היטב לבעל הסמכות, המשיב מס' 1.

111. אלא אם כן המשיבה מס' 2 תציב שוטר שישמור על כל מפגין בנפרד, אין לה יכולת לאפשר את מעבר המצעד בסמטאות הצרות של הרובע המוסלמי, ולמנוע באופן משמעותי בזמן אמת אלימות מצד המפגינים כלפי התושבים ורכושם.

112. כידוע, מאז פסה"ד ביום 14.6.1989 בבג"צ 411/89 תנועת נאמני הר הבית הנ"ל, בו אושרה התנגדותה של המשיבה מס' 2 למעבר מצעד ברובע המוסלמי, הסמטאות הצרות של הרובע לא התרחבו. לכן, כמתואר, המשיבים מס' 1-2 המציאו שיטת פעולה הפסולה במדינה דמוקרטית להתמודדות עם אלימות ואיום המפגינים, אשר ככל הידוע אין כדוגמתה בשום הפגנה, מצעד או אירוע במקום אחר במדינת ישראל – "ניקוי" סמטאות הרובע מן התושבים והסוחרים הפלסטיניים לקראת הגעת המפגינים היהודים, והפיכתן "לסטרילות" מפלסטינים.

113. בפסקי הדין שעסקו בקיום מצעד הגאווה בירושלים, כבי ביהמ"ש בהחלטתו לאשרו נתן משקל לאופי המצעד המתוכנן והצועדים בו, זאת בהתייחס לטענות המארגנים כי המצעד יהיה "צנוע, לא מתריס, מאופק ומתון" (ד"ר צבי טריגר במאמרו "בין ירושלים לאום אל פאחם: על מה שיש ועל מה שאין בפסיקת בג"ץ בעניין מצעדי הגאווה בירושלים וצעדת הימין הקיצוני באום אל פאחם", המשפט, גיליון 27, עמ' 61, אוגוסט 2009, ביקר על כך שלא נעשה דיון דומה לגבי אופי העותרים והמצעד בפסק הדין בעניין מצעד הדגלים באום אל פאחם בשנת 2009). לכן, העותרים יטענו כי ביהמ"ש הנכבד צריך ליתן משקל כבד לאופי המצעד המתוכנן והצועדים בו, משהוכח כי חלק מהמפגינים נוהגים מדי שנה באלימות מילולית ופיזית חמורות ביותר.

114. בענייננו, הפגיעה הדרושה בזכויות התושבים והסוחרים ברובע המוסלמי, במיוחד לא מוצדקת מאחר שקיימים מסלולים נוספים אפשריים להגעת המפגינים לכותל המערבי. ככל שהמארגנים טוענים כי מעבר הצועדים דרך שער שכס דרוש כדי להקפיד על ההפרדה בין המינים, הרי שבנוסף על שאלת עצם חוקיות ההפרדה על רקע מין במרחב הציבורי (ראה בג"צ 6986/10 **חברת מועצת עיריית ירושלים, רחל עזריה נ' משטרת ישראל** (פורסם בנבו, 28.9.10)), קיימים מסלולים אלטרנטיביים אחרים ובכל מקרה אין לטענה זו כל בסיס במציאות – מהתיעוד המצולם הרב בשנים האחרונות עולה כי אף אם מרבית המפגינים ברובע המוסלמי הינם בנים, נערות ונשים רבות צועדות שם. כך העיד בס' 11 לתצהירו פעיל זכויות האדם, [REDACTED]:

**מתחילים להגיע חבורות חבורות של צועדים. בד"כ כל מיני ישיבות הסדר או מדרשות, חלק גדול מכל מיני התנחלויות. אחוז הבנות נמוך אבל הן גם הולכות שם. ברוב הקבוצות של הצועדים יש הפרדה (בנים או בנות), יש גם משפחות שהולכות ואז עוברות איתן נשים וילדות.**

115. יצוין, כי על פי ההסכמה שאושרה בבג"צ 6802/08 **איתמר בן גביר נ' מפקד המחוז הצפוני-ניצב שמעון קורן** (פורסם בנבו, 29.10.08), המצעד שם התקיים בקצה העיר ולא במרכז.

### חוסר הסבירות הקיצוני באישור מעבר המצעד ברובע המוסלמי

116. סמכות המשיב מס' 1 למנוע את מעבר המצעד ברובע המוסלמי השנה, הינה סמכות בשיקול דעת. בספרו "הסמכות המינהלית" (כרך א' עמ' 225) ציין כבי הש' פרופ' יצחק זמיר כי: "אף שייתכן כי לשון של רשות תתפרש כלשון של חובה, או להיפך, בדרך כלל אין הסמכות משנה את עורה; אלא שבית המשפט קובע כי על אף לשון של רשות, בנסיבות מסויימות חובה על הרשות המינהלית להפעיל את סמכותה. הדגש הוא על נסיבות המקרה ולא על אופי הסמכות...". כבי הש' זמיר עמד על כך גם בבג"צ 2533/97 **התנועה למען איכות השלטון נ' ממשלת ישראל**, פ"ד נא(3), 46, 54: "אפשר שסמכות-רשות תיעשה, בנסיבות מסויימות, סמכות-חובה.... השאלה אם אמנם סמכות-רשות נעשית סמכות-חובה תלויה, בראש ובראשונה, בתכלית הסמכות, כפי שנקבעה בחוק".

117. בבג"צ 148/79 סער הנ"ל, התייחס כב' הנשיא (בדימוס) א. ברק לשיקול הדעת של המשיב מס' 1 בהפעלתו את סמכותו הקבועה בס' 85 לפקודה:

הוראה זו אינה קובעת את השיקולים שעל הממונה – הוא מפקד משטרת המחוז – לשקול לענין מתן הרשיון או הסירוב לתתו. על כך נמתחה ביקורת (ראה ליבאי, "הזכות להתקהל ולהפגין בישראל", עיוני משפט, כרך ב', ע' 54, 58). למרות העדרה של הדרכה סטטוטורית בגוף סעיף 85 לפקודת המשטרה, ברור הוא כי הממונה אינו רשאי לשקול כל שיקול הנראה לו. על הפעלתו של שיקול הדעת במקרה שלפנינו חלות ההלכות הסובסטנטיביות והפרוצסואליות באשר להפעלתו של שיקול דעת מינהלי. לענייננו משמעות הדבר היא כי שיקול הדעת חייב להיעשות במסגרת המטרה שלשמה הוענק אותו שיקול דעת (ס' 5 לפסה"ד).

118. כב' הנשיא (בדימוס) הש' שמגר עמד בבג"צ 3094/93 התנועה למען איכות השלטון נ' ממשלת ישראל, פ"ד מז(5), 404, 419-420, על משמעותה של סמכות שבשיקול דעת:

"...שיקול הדעת מוענק לרשות סטטוטורית כלשהי, בדרך כלל, כדי שיהיה לה חופש פעולה במילוי תפקידיה הרב-גוניים, על נסיבותיהם השונות והמשתנות מדי פעם לפעם. בכך מתאפשר לרשות לשקול בדעתה את נסיבותיו של כל עניין המובא בפניה ולמצוא לו את הפתרון המתאים (ד"נ 16/61 רשם החברות נ' כרדוש, פד"י ט"ז 1215, 1209).

אולם, גם כאשר מדובר על סמכות שבשיקול דעת, אין היא נטולת מסגרת נורמטיבית. על כל שימוש בשיקול דעת מינהלי חלים הכללים המקובלים בדבר סבירות, הגינות, תום לב, היעדר שרירות והפליה ואמות מידה כיוצא באלה (ראה דברי חברי הנכבד השופט ברק בבג"צ 297/82, ברגר נ' שר הפנים, פד"י לז(3), 29).

זאת ועוד, כפי שצוין כבר בעבר אין לצורך העניין שבפנינו, היינו עניין הפעלתו של שיקול דעת, הבדל בין הפעלת סמכות לבין הימנעות מהפעלת סמכות: בהתקיים התנאים המקדמיים הדורשים הפעלת הסמכות, גם חייבת הרשות הסטטוטורית לפעול. מכאן, כי גם אם הרשות ממאנת להפעיל סמכות שבשיקול דעת ניתן לבחון הימנעותה האמורה מפעולה לפי אמות המידה המקובלות בעת בחינתן של סמכויות סטטוטוריות, היינו ניתן לבחון אם ההימנעות משימוש בסמכות נבעה משיקולים סבירים או שמא חייב מכלול הנסיבות את הפעלת הסמכות; כן נבחן אם ביסוד ההימנעות אינם מונחים חוסר סבירות, שרירות או הפליה העלולות לפסול את מעשיה או מחדליה של הרשות.

משמע, לא רק הפעלת סמכות בנסיבות בהן הפעלתה אינה סבירה, אלא גם הימנעות מהפעלת סמכות שבשיקול דעת בשל טעמים בלתי סבירים, יכולים להוליך למסקנה כי ההימנעות מפעולה היא בטלה.

ג) בהקשר זה אמרתי בבג"צ 297/82 הנ"ל, כי קביעת הסדרים ראשוניים בחוק, המקנים לנושא תפקיד פלוני את הכוח להפעיל סמכות מוגדרת בנסיבות נתונות, אינה רק בגדר הענקת כוח ושררה, אלא נגזרות ממנה משמעויות עיקריות, הלובשות גם לבוש של הטלת חובה בכל הנוגע לסדרי השימוש בסמכות.

...ככך שהדבר מתייחס לעיון ולדיון בבקשות, שעניינן הפעלת סמכות, מתחייבת נקיטתה של דרך עיון ודיון, שצורתה ומהותה נשלטות על ידי אמות מידה בסיסיות, שעוצבו בפסיקתו של בית משפט זה, ואשר ההימנעות מאימוצן יכולה להיות בעלת השלכה על תקפותה של ההחלטה. במילים אחרות, גם מקום בו אין ה'רשאי' בגדר "חייב", היינו גם כאשר המחוקק לא קבע חובה להפעיל סמכות אינה עולה ממהות העניין, נולדת וקמה יחד עם הקניית הסמכות גם חובה לשקול את עצם הצורך וההצדקה להפעלתה של הסמכות.

...

בעת בחינת האפשרות של הפעלת הסמכות, שומה על הרשות הסטטוטורית לשוות נגד עיניה את כל המרכיבים הרלוונטיים, קרי את כל הנושאים היוצרים את פסיפס הנתונים שבפניה. אך מובן שאינה רשאית לשקול שיקולים זרים לעניין...".

119. על המשיבים כרשויות ציבוריות לפעול במסגרת מתחם הסבירות. חוסר הסבירות מתבטא באי שקילת כל השיקולים הרלוונטיים ו/או מתן משקל מוטעה לשיקולים השונים (ראה בג"צ 935/89 גנור נגד היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מד(2) 485, 514). על חוסר סבירות באי הפעלת סמכות שבשיקול דעת, נאמר מפי כב' הנשיא (בדימוס) השי' שמגר בבג"צ 297/82, עזרא ברגר נ' שר הפנים, לז (3) 29:

בהתקיים התנאים המקדמיים הדורשים הפעלת הסמכות, גם חייבת הרשות הסטטוטורית לפעול. מכאן, כי גם אם הרשות ממאנת להפעיל סמכות שבשיקול דעת ניתן לבחון הימנעותה האמורה מפעולה לפי אמות המידה המקובלות בעת בחינתן של סמכויות סטטוטוריות, היינו ניתן לבחון אם ההימנעות משימוש בסמכות נבעה משיקולים סבירים או שמא חייב מכלול הנסיבות את הפעלת הסמכות; כן נבחן אם ביסוד ההימנעות אינם מונחים חוסר סבירות, שרירות או הפליה העלולות לפסול את מעשיה או מחדליה של הרשות. משמע, לא רק הפעלת סמכות בנסיבות בהן הפעלתה אינה סבירה, אלא גם הימנעות מהפעלת סמכות שבשיקול דעת בשל טעמים בלתי סבירים, יכולה להוליך למסקנה כי ההימנעות מפעולה היא בטלה.

120. כעולה מתשובת המשיבים מס' 1-2 מיום 16.4.2015, ברור כי הם לא שקלו את כל השיקולים הרלוונטיים ו/או נתנו משקל מוטעה לשיקולים השונים. בניגוד לעובדות הידועות ולניסיון העבר, ובניגוד להנחיות בימ"ש נכבד זה והפסיקה העקבית והמקיפה בנושא הגבלות על חופש ההפגנה – הם מכחישים את אוזלת ידם באכיפת החוק, מפנים לדוגמאות לא



רלוונטיות של הגבלות אחרות באירועים בעיר העתיקה, מתעלמים מהתנגדות המשיבה מס' 2 בעבר לקיים את המצעד ליום ירושלים ברובע המוסלמי לנוכח הסיכון לאלימות והמבנה הייחודי של השטח (סמטאות צפופות), לא נותנים משקל מספק לחומרת אירועי האלימות במצעד בשנים הקודמות, ומתעלמים מההסלמה באלימות היהודית הלאומנית השנה. זאת ועוד, המשיבים מס' 1-2 טוענים טענת שווא כי מסלול המצעד ברובע המוסלמי "עמד במבחן בג"צ" ומפנים לפגישת תיאום שקיימו עם המארגנים (על אף שידוע להם היטב כי אין למשיבה מס' 3 שליטה ממשית על המפגינים במצעד).

121. לאור כל האמור לעיל, ביהמ"ש הנכבד מתבקש להורות למשיבים מס' 1-2 כמבוקש בעתירה זו, ובכך להעדיף להגן על הדמוקרטיה וזכויות האדם והאזרח הבסיסיות ביותר של תושבי וסוחרי הרובע המוסלמי, מאשר להגן על זכותם של המפגינים לאלימות ולהסתה.
122. כמו כן, כב' ביהמ"ש מתבקש לחייב בהוצאות המשפט של העותרים ובשכ"ט עו"ד.

---

**איתי מק, עו"ד**  
**ב"כ העותרים**